

सर्वं एताः कथाः प्रकाश्य त्वं श्रीशुश्रीष्टस्य धर्मकथाभिः आत्मसुविधित-
हितोपदेशैश्च मनसि पुष्टो भूत्वा श्रीशुश्रीष्टस्य योग्यसेवको भविष्यसि ।
७ त्वं दुर्बलानां दृष्ट्योषिताम् आख्यायिकाश्च परित्यज्य धर्मसेवायां
८ यत्नं कुरु यतः शारीरिको यत्नः स्वल्पफलदायको भवति किन्तु धर्म-
९ सेवनम् इह प्रेत्य च प्रतिश्रायुक्तं सत् सर्वत्र फलदायकं भवति । एषा
१० कथा विश्वसनीया सर्वेषां याज्ञा च तस्मान् मानवानां विशेषतो विश्वा-
सिनां चातारम् अमरम् ईश्वरं प्रत्याश्रय वयं परिश्रम्य निन्दां भुञ्जुमहे ।
११ त्वं तां कथां प्रचार्य समुपदिश । अपरञ्च तव यौवनावस्थाहेतोः
१२ कोपि त्वां तुच्छं न कुर्याद् एतदर्थं त्वम् आलापेनाचारेण प्रेक्षा
१३ स्वभावेन विश्वासेन शुचित्वेन च विश्वासिनां दृष्टान्तस्वरूपो भव । यावद्
अहं नैपतिष्ठामि तावत् त्वम् अध्ययने प्रचारेण प्रोपदेशे च मनो
१४ निधत्स्व तथा भविष्यद्वाक्यानुसारतः प्राचाम् उपदेष्टृणां हस्तार्पणेन
१५ यद्दानं लब्धवान् तस्मिन् मा शिथिलो भव । अपरञ्च सर्वेषां मन्त्रिषो
त्वदीयं नैपण्यं यत् प्रकाशते तत्कृते मनो निधाय सर्व्वेक्षितेषु नितामं
१६ यत्नं कुरुष्व । स्वस्मिन् उपदेशे च सतर्कः सन् तत्र नित्यं प्रवर्त्तस्व तत्
कृत्वा स्वस्य श्रोतॄणाञ्च परिचरणं करिष्यसि ।

५ पञ्चमोऽध्यायः ।

१ भर्त्सनं निधवापालनञ्च १७ प्राचीनजोकानां निरूपणं २९ त्रिनविं प्रति
पौलस्त्य विशेषोपदेशश्च ।

१ त्वं प्राचीनं न तिरस्कुरु किन्तु तं पठितुं चूनीं भ्रातृतुल्यान् प्राचीना
२ योषितो मातृतुल्याः सर्व्वैः शुद्धाचारै र्युवतो भगिनीतुल्याश्च विदिताः
३ विनयस्य । अपरं सत्यविधवाः प्रतिपालयस्व । यः कश्चिद् विधवायाः
४ पुत्रः पैत्रो वा निष्ठति स प्रथमतः स्वीयपरिजनानां सेवां कर्तुं पित्रोः
प्रत्युपकर्तुञ्च प्रियतां यत एतादृक् कर्षेयस्व साक्षाद् उत्तमं
५ पादाश्च जायते । अपरञ्च या नारी विधवा माश्वहीना च सा ईश्वरस्वाश्रये
६ स्तिष्या दिवानिशं निवेदनं प्रार्थनाञ्च कुर्व्वतो कालं यापयति । किन्

या नारी सुखमोगासक्ता सा जीवत्यपि मृता भवति । अतएव तासाम् ७
 अपराधो धनं न घटते तन्निमित्तं ता एतानि सर्वाण्यज्ञापय । अहि ८
 कश्चिद् स्त्रीयवन्धुन् विशेषतः स्त्रीयपरिजनान् न पालयति तर्हि स
 धर्मात् च्युतः सन् अविश्वासिनोऽप्यधर्मो भवति । अपरञ्च या चोषित् ९
 पट्टिवत्सरेभ्योऽधिकवत्सरपर्यन्तम् एकस्त्रामिका भूत्वा बालकपोषणम् १०
 आतिथ्यं पवित्रलोकानां वरणप्रक्षालनं दुःखिलोकानाम् उपकरणम् एतेषु
 कर्मसु प्रवृत्ता सती सुखार्तिं प्राप्ता सैव सत्यविधवात्वेन गणिता
 भवति । किन्तु युवती विधवाः परित्यज्यतस्ताः स्त्रीष्टस्य विरुद्धं ११
 सप्तसप्तवारिण्यो भूत्वा पुनर्विवाहं करिष्यन्ति । इत्थं पूर्वधर्मं परि- १२
 त्यज्य इण्डपात्राणि भविष्यन्ति । यस्मात् ता गृहे भूमित्वा सासत्या १३
 भवन्ति केवलं तत्र कमशः कुप्तिताख्यायिकाम् पराधिकारचर्चाञ्च कृत्वा
 अनुपयुक्ताः कथाः कथयितुं शिञ्जन्ते । अतएव पुनर्विवाहं कर्तुं सन्तानान् १४
 उत्पादयितुं संसारं कर्तुं निन्दां कर्तुं शत्रुभ्यः कमपि सुयोगं न दातुञ्च
 युवती विधवा अहमाज्ञापयामि । यतः कतिपयविधवा इदानीमेव जैतानः १५
 पश्चाद् गामिन्यो जाताः । अपरञ्च विश्वासिन्या विश्वासिनो वा यस्य १६
 कस्यापि जनस्य परिवाराणां मध्ये विधवा तिष्ठति स समाजस्योपरि
 भारं न न्यस्य तासाम् उपकारं कुर्यात् ततः समाजः सत्यविधवानां
 उपकारं कर्तुं शक्यति ।

ये प्राज्ञ उत्तमं शासति विशेषतो य ईश्वरवाक्योपदेशेन परिश्राम्यन्ति १७
 ते दिगुणवृत्तिप्राप्तियोग्यत्वेन गणिता भवन्तु । यस्मात् शास्त्रे लिखितु- १८
 निदमासौ, तं शक्यमर्हकस्य हृदयस्य मुखं मा गधान । अपरमपि
 परिश्रमकारी स्त्रीयवेतनस्य योग्यो भवति । द्वौ जीन् वा सखिणो विना १९
 प्राचां विरुद्धम् अपवादवाक्यं मा गृह्णाण । अपरं यदन्ये लोका २०
 विभ्यति तदर्थं सर्वेषां समत्वं दुष्टलोकान् भर्तुमशक्यम् । अहम् ईश्वरस्य २१
 प्रभो धीर्गुस्त्रीष्टस्य मगोनोतद्विषयदूतानाञ्च गोचरे त्वाम् इत्याज्ञापयामि
 त्वं मुखापेक्षां पक्षपातञ्च न कृत्वा ममेतानि वाक्यानि पालयस्व ।

- २२ अथस्नात् कस्याप्यपरि हस्तार्पणं मा कार्षीः परकीयपापेन च पाप-
 २३ युक्तो मा भूः शुचिं स्वं रक्ष । अपरं त्वदीयोदरपोडाया वारंवारं
 दुर्भक्षतायाश्च निमित्तं केवलं कीञ्चालं न पीत्वा किञ्चिन्मद्यं पिव ।
 २४ कस्यचित् पापानि विचारात् पूर्वं कस्यचित् पश्चात् प्रकाशितानि
 २५ भवन्ति । अपरञ्च कस्यचित् सत्कर्माणि तद्वत् पूर्वं प्रकाशितानि भवन्ति
 तदन्यथा सति चिरकालं गुप्तानि स्यातुं न शक्यन्ति ।

६ षष्ठाऽध्यायः ।

१ दासानां क्षीयं कर्ष्यं दुष्टोपदेशकस्यागो धर्मो फलश्च ११ चर्षो तिमर्षिं प्रति
 पौणस्य निवेदनं १७ धनिलोकान् कथमुपदेश्यं तत्त्वार्थं २० पचस्य सप्ताश्विच ।

- १ अपरम् ईश्वरस्य नाम उपदेशस्य च निन्दा यथा न जायते तदर्थं
 स्वाभिनाम् अधीना दासाः स्त्रीयं स्त्रीयम् ऐहिकप्रभुं सर्व्वधमादरयोग्यं
 २ जानन्तु । अपरञ्च विश्वासिनः प्रभूनामधीना दासा भ्रातृत्वात् स्वं स्वं प्रभुं
 नावजानीयुः किन्तु ते विश्वास्याः प्रियाः कर्मफलभोक्तारश्चेति विश्वास
 ३ तान् अधिकं सेवेरन् इत्यं शिष्य समुपदिश च । यो जन इतरयोपदिश्य
 प्रभोरस्माकं योऽग्रद्वीष्टस्य हितवाक्यम् ईश्वरमेवाया उपयुक्तम् उपदेशञ्च
 ४ न स्वीकरोति सोऽहङ्कारेण स्वीतः सर्व्वथा ज्ञानहीनश्च । अपरम्
 दुष्टात्मनां मत्ततायाः पराङ्मुखानां लाभार्थम् ईश्वरमेवं मन्यमानानाम्
 ५ मानुषाणाम् ईर्ष्याविरोधापवाददुष्टास्त्रयाविवादजनयितव्यां वाग्बुद्ध-
 ६ विचाराभ्यां रोगयुक्तो भवति, एतादृग् जनात् पृथग्भव । परिमित-
 ७ भोगेन सार्द्धं यदीश्वरमेवं न शय परमलाभो भवति । अस्मिन् जगति क्व
 किमपि वस्तु गृहीत्वा नागता एतस्मादपि किञ्चिन् नेतुं न शक्याम्,
 ८ इति निश्चितं विद्यते । अतएवाश्वक्लेशोः सेतरेव सन्नोद्युम् अस्माकम्
 ९ उचितम् । ये धनलोभिना भवन्ति ते लोकान् विनाशे नरके
 च मलयन्ति योऽभिलाषा एतादृशेषु अज्ञानर्षिंसाजनकाभिंलाषेषु
 परीक्षायां उवाच्ये च पतन्ति । निखिलानिष्टानां मूलं धनमात्रं तथा धनम्

आकाङ्क्षमाणा किञ्चनो लोका धर्म्यभ्रष्टा भूत्वा आनादः सैः स्वान्
विह्वान् प्रकुर्वन् ।

हे ईश्वरस्य लोक त्वम् एतेभ्यः पलायनं कृत्वा धर्मेश्वरसेवा प्रत्ययः प्रेम ११
धैर्यं माईवम् एतेषां पश्चाद्भामो भव । अपरं धर्म्योत्तमयुद्धेन युद्धानन्त- १२
परमायु धारय, तत्कृते त्वमाहृतोऽभवः, तथा बहुधाक्षिणां सम्मुख उत्तमं
शास्त्रं दत्तवान् । अपरं सर्वेषां सजीवैर्कर्तुरीश्वरस्य साक्षतः पत्निय- १३
पिलातस्य समीपे सौत्तमसाक्ष्यदातुः स्त्रीष्टयीषोः समक्षम् अहं त्वामित्या-
ज्ञापयामि । य एकाकी नित्याऽगम्यतेजोनिवासी यं कोपि मनुज- १४
कदापि न दृष्टवान् द्रष्टुं न शक्नोति च तादृशः प्रभूनां प्रभू राज्ञां राजा
अद्वितीयः सघाटं सच्चिदानन्दः परमेश्वरः स निजसमये स्त्रीष्टस्य यद् १५
आगमनं प्रकाशयिष्यति त्वं तदागमनपर्यन्तं निष्कलङ्कत्वेन निर्दोषत्वेन
च एताम् आज्ञां पालयस्व । तस्य महिमानन्तपराक्रमौ प्रकाशितौ १६
उत्तमं भवेताम् । तथास्तु ।

ये जना एतस्य संसारस्य धनेन धनिनस्तान् गर्व्यं न कर्तुं शक्नुते १७
धने न विश्रितुं किन्त्वस्माकं भोगार्थं प्रभूतद्रव्यदाता योऽमर ईश्वर- १८
सस्मिन् विश्रितुं लोकान् उपकर्तुं सत्कर्माधनेन धनिनो भवितुं
दानकारिणो विभागकारिणश्च भवितुं परलोकेऽनन्तपरमायुः प्राप्स्यथम् १९
उत्तमं धर्मं सञ्चेतुश्च समादिश ।

हे तिमथे, अपवित्रा निष्कलाश्चाख्यायिका काल्पनिकविद्याया विरो- २०
धनानि च परित्यज्य निजसमीपे समर्पितौ च उपदेशस्तं रत्न । यतः कति- २१
पद्या लोकास्तस्या विद्यायाः कथां मानित्वा स्त्रीष्टीयधर्माद् भ्रष्टा अभवन् ।
तौ प्रत्यनुपहो भूयान् । इति ।

तिमर्थि प्रति पौलस्त्य प्रेरितस्य द्वितीयं पत्रम्

१ अथमेऽध्यायः ।

१ मन्त्राचरणं २ सप्तविंशत्यक्षरकालं तिमर्थिं प्रति पौलस्त्य प्रेरितं ३ तथा भक्त-
कर्मणि दुःखभागे च तिमर्थिं प्रति पौलस्त्योपदेशः ११ यथैव स्थातुम् उपदेशः १५
किञ्चित् लोकानां धर्मत्यागः, असीमितस्य धर्मसौकर्यप्रकाशः ।

- १ ईश्वरेच्छया बीजसूक्ष्मीष्टेनानन्तरमाद्युषो ध्या प्रतिष्ठा तदनुसारतः
पौलस्त्यामा बीजसूक्ष्मीष्टस्य प्रेरितो निजप्रियपुत्राय तिमर्थये पत्रं
२ लिखति । तात ईश्वरः प्रभुरस्माकं बीजसूक्ष्मीष्टस्य त्वां प्रत्यनुग्रहं दद्या
शान्तिञ्च क्रियात् ।
- ३ अहं दिवानिभं निजप्रार्थनार्था मत्तत् त्वां स्मरामि तस्मात्पूर्वपुरुषाणां
४ मतानुसारतः पवित्रमनसा यस्मीश्वरं भवे तस्य धन्यवादं करोमि । यो
विश्वासः प्रथमं तव मातामह्नीं लोच्यी तव मातरि उज्जिवाद्यासीत्
५ वृद्धं नुधामि स त्वय्यपि विद्यते तदोद्यं तम् अकपटं विश्वाधं मनसि
निधाय तवाश्रुपातस्य स्मृत्यानन्देन परिपूर्णा भवितुं त्वां द्रष्टुं यत्न
वाञ्छामि ।
- ६ अतएव मदीयकरार्पणेनेश्वरस्य यदनुग्रहदानं त्वयि विद्यते तद्
७ उज्जवालयितुं त्वां स्मरयामि । ईश्वरोऽस्माकं भयजनकस्वभावं न दत्ता
८ प्रक्तिप्रेमवर्तकताजनकं स्वभावं दत्तवान् । अतएवास्माकं प्रभौ भूतशायकं
प्रभुकारणाद् योऽहं वन्दी तयोर्भयोत्सवं न लज्जितेश्वरदत्तशक्त्यनु-
९ सारात् सुसंवादनिमित्तं दुःखस्य घट्टभागी भव । सोऽस्मात् परिचाङ्ग-
भाजनानि कृतवान्, तदस्माकं पुष्पकारणानिहि किन्तु स्त्रीवेष्णानुसारतो
ऽस्माकं निस्कारार्थं सृष्टेः पूर्वम् ईश्वरेण दत्तो योऽनुग्रहस्तत्कारणात्
१० पवित्राङ्गानेनास्मान् आकृतवान् । अपरस्य शत्रुजेता सुसंवादेन परस्मात्कु-
पोऽमरनस्य च प्रकाशयिता सोऽस्माकं परिचाता बीजसूक्ष्मीष्टस्यस्वाकारेण

४६२ तिमिरं प्रतिपद्यते प्रदिशते द्वितीयं वचनम् । [२ अध्यायः]

योऽपुनरुद्दानीं प्रकाशते । अपरम् वचनम् अन्तरेक्षितं समीपे कुरु- १९
वाहस्ये प्रचारकवर्गैरित्यवशिष्टकालपदैषु निवृत्तौऽभवत् । अन्तर्कारणात् २०
अहं तानि सर्वान्नि दुःखानि भुञ्जे तथापि लज्जितो न भवामि यतो
यस्मिन् विश्वासमि ते जानामि तथा तस्य वक्षो मम क्व अपितम् आसौ
तत् स विचारदिनं यावद् अवितुं शक्नोति ममात्र दृढविश्वासे विद्यते ।

त्वं मम समीपे द्यानि वदनाक्यानि श्रुतवान् स्त्रीष्टयीश्री प्रत्ययेन १९
प्रेक्षा च सञ्चितः स्वयं तेषां निदर्शनं धारय । अपरम् अन्तर्गतम् अन्तःस्था- २०
जिना यवित्तेषात्पन्ना तव निकटे समर्पितो य उत्तम उपदेशस्तम्भव ।

अपरञ्च फुल्लिचूर्णगिनिप्रभृतय आश्रयादेशस्थाः सर्वे श्लोका मां १५
परित्यज्य गतवन्त इति त्वं जानासि । किन्तु प्रभुः अनीक्षितस्तस्मै परि- २६
जनेषु क्षर्पा करोतु यस्मात् स मम दृष्टक्षेत्रे लज्जितो न भूत्वा मां पुनः
पुनराप्यायितम् अकार्षीत् । अपरञ्च स रोमननगरे तिष्ठन् यत्नतरम् अन्विष्य १७
समीपेऽहं प्राप्तवान् तस्मात् प्रभुस्तं प्रभो विचारदिने क्षर्पा प्रापयेत् ।
अपरम् इक्षिपनगरे स्थितं मां स बज्रवारम् आप्यायितं हतवान् इति त्वं २८
भगवन् जानासि ।

१ द्वितीयोऽध्यायः ।

१ अनीक्षितोऽपि नित्यप्रवृत्तिं दुःखप्रवृत्त्यत्वं १७ तिमिरं इति कर्णव्याकर्णययो
भोगोपदेशश्च ।

हे मम पुत्र त्वं स्त्रीष्टयीश्रुता योऽपुनरुद्दानीं वलेन वलवान् भव । १
अपरं वज्रभिः साक्षिभिः प्रमाणीकृतो मम च उपदेशस्तथा श्रुत इतरान् २
त्रिचक्षितुं निपुणेषु विद्याक्षेत्रेषु लोकेषु तम् अर्थय । धीश्रुस्त्रीष्टस्य कश्चिद् ३
उत्तमयोऽहं क्लेशं वदस्व । यतः सेनात्पदे निधेयुस्तुष्टयै सोढ्वा बांधा- ४
विके व्यापारे नाशको भवति । अपरं यो मत्तै मुञ्चति स यद्दि ५
निचलानुसारतो न युज्यति तर्हि कदापि किरीटं प्राप्तुं न शक्नोति ।
अपरं परित्रिमिच्छधीवक्षानाम् प्रथमे फलप्राप्तिकृतिता । अहं क्व ६
कदापि तव मनो निवेदि तव प्रभुस्तुभ्यं सर्वेषु मुक्तिं देयात् । मम ७

- ८ सुसंवादः सवधानुवादाद् शब्ददेः संज्ञातो बोद्धव्योऽहः स्वस्वत्वम्
 ९ उत्तराप्तोऽभवत् तत् स्वरः । तामुसंवादकारणाद् अहं बुद्धर्थेन वचनम्
 १० इत्यपस्तः सन् दुःखं भुञ्जे किन्तीश्वरस्य वाक्यं शब्दं न भवति । अभिधीता
 लोकाः सन् स्त्रीलुप्युक्तानां परिभाषां प्राप्य स्त्रीध्यानमभिमनं प्राप्नुवन्ति
 ११ तदर्थम् अहम् तेषां निमित्तम् इतानि सर्वानपि वदे । अपरम् एषा वक्ता
 कथा यदि वचं सद्वचिष्यामहेतर्हि सद्व सजीवा अपि भविष्यामः । तथा
 १२ यदि क्षेत्रं सहेमहि तर्हि सद्व राजत्वमपि करिष्यामः । किन्तु यदि वचं
 १३ तं न स्त्रीलुप्यम तर्हि सोऽस्मान् न स्त्रीकरिष्यति । अपरं यदि वचं
 न विष्यस्याम तथापि सोऽविद्यास्थो न भविष्यति यतः स्वम् अपज्ञातुं
 न प्रजोति ।
 १४ अहितं श्रोत्रभट्टकारि वाग्युद्धं न कर्तुं प्रभोः समवं तान् विनोयकथा
 १५ इताः स्मारय । अपरस्तेष्वरस्य समवं याक्षम् अनिन्दनीयस्य कर्षकादिषं
 १६ सत्यवाक्यस्य विभागकल्पमायां निपुणस्य स्वं दर्शयितुं चेष्टस्य । अपरम्
 अशुभो निरर्थिकाद्याख्यायिका निषेध यतस्ताः कथाः पापं वर्द्धयन्ति ।
 १७ अपरं जमिनेयः फिलीतस्य यादृशीं कथां कथयतः गलितकृतवत् । कृता-
 १८ नाम् उत्थानं जात तावित्युक्ता सत्यधर्मं भ्रान्तौ अभवताम् अत्रं कियतां
 १९ लोकानां धर्मस्य मूलं उत्पाटितवन्तौ । तथापीश्वरस्य भित्तिमूलम् अश-
 ललेन स्थिरं विद्यते तस्योपरि कथेषा मुद्राङ्किता विद्यते परमेश्वरः
 स्त्रीशालोक्तान् आवाति तथा यो जनः स्त्रीष्टस्य नाम शृणोति सोऽधर्म-
 २० परित्यजेत् । किन्तु प्रधानगेहे सुवर्णमयानि कृष्यमयानि च पात्राणि
 केवलं नष्टि सन्ति काष्ठमयानि हृन्मयानि च पात्राणि सन्ति तेषां
 २१ कियन्ति यत्रयः पात्राणि कियन्ति चायत्रयः पात्राणि भवन्ति । किन्तु
 यो जनेऽधर्मादिभ्यः स्वं परित्यजेति स प्रभोः कर्षस्य योग्यः धर्म-
 २२ कर्षणि वञ्चीभूतः पवित्रं यत्रयः पात्रं भविष्यति । अतएव तं चैवमव-
 स्थाया अभिलाषं परित्यज्य ये प्रविचमनेभिः प्रभुं प्रति प्रायस्यन्ते
 २३ तेः प्रभुः धर्मः प्रत्ययः प्रेम आम्बिष्येतेषु कर्षेषु सवेष्टो भव । अपरम्

६६० विमर्शप्रतिपक्षेयस्य विदितस्य विमर्शप्रतिपक्षेयस्य [१ अक्षरान्तः]

अत्राका अत्राकाः प्रज्ञा वाग्बुद्धौत्यादका भवन्तीति ज्ञाता तात्त्विकेभः
यतः प्रज्ञो दीपश्च वाग्बुद्धौत्यादका भवन्तीति किन्तु बुद्धिर्वा भवितुम् २३
प्रति नञ्ताच्च प्रकाश आर्देवेन विरोधितः प्रत्युपदेशनमेव कर्त्तव्यं । यतो २४
अदीप्यतः सत्यकथां स्वीकर्तुं तेषां मन्त्रांसि परावर्त्तयति तर्हि प्रैतामो २५
वाग्बुद्ध्या मोहनास्तेन वेष्टिता एते स्वीकास्तेनानां प्राप्य तद्वशात् अत्राद्
उद्धृता भवितुं शक्नुवन्ति ।

२ इतीयेऽध्यायः ।

१ अत्रलोकेषु भविष्यदात्म १० पैलस्य स्वीयाचारस्य प्रकाशनं धर्मापुस्तकस्य
प्रमंसा च ।

शेषे महादुर्घटनायाः समया उपस्थास्यन्तीति जानीहि । यस्मात् तत् १
कालिका लोका आत्मप्रेमिणो लोभिन आत्मस्वादिनोऽभिमानिनो २
निन्दका मातापितरनाञ्जायादिणः क्षतप्रा अपवित्रा निष्ठुरा नियतो- ३
क्लृप्तिनो मृषापवादिनोऽजितेन्द्रियाः प्रचण्डाः साधुवृत्ताकारिणो विश्वास- ४
घातका असङ्गतकीर्तिनो गर्भिण ईश्वरादपि सुखम् अभिस्वपन्तो धर्मस्य ५
वेष्टं धृत्वा धर्मस्य शत्रुस्वीकारिणो भविष्यन्ति ; एतादृशानां लोकानां संसर्गे
परिव्यज । यतः पापेन वेष्टिताः शारीरिकनानासुखाभिलाषेणकृष्टाः ६
सर्वदा शिवाकारिणस्तत्त्वज्ञानाभ्यासं कर्त्तुम् असमर्था या योषि- ७
तक्षासां गृहे प्रविश्य ये ता दासीतुल्याः कुर्वन्ति त एतादृशा
लोकाः । यथा यानि र्यामिष्य मुसां प्रति विपन्नजम् अकरोत् तथा ८
मनसि दुष्टा धर्माद् भ्रष्टा एते लोका अपि सत्यधर्मं प्रति विपन्नतां
कुर्वन्ति । किन्तु ते पुनरप्यपरा भवितुं न शक्नुवन्ति यस्मात् तथे ९
मूढता यथा सर्वेषां समं प्रकाशिताऽभवत् एतेषामपि तथा भविष्यति ।

मम यादृश उपदेश आचारोऽभिप्रायो विश्वासविरसदिष्युषं १०
प्रेम धैर्यं, अपरम् आत्मविश्वास-इकनित्यं कृतान्तरेषु मनुष्ये ११
यादृशी ताडना क्षोभश्च चटितौ ताडनाच्च कीदृग् चयश्च संतम्
सर्वं तवानोचरं नहि, किन्तु तेभ्यः सर्वेभ्यो मां प्रभुररक्षीत । अपरश्च १२

ये लोकाः स्त्रीपुत्रीद्वयम् आभित्य धर्मकर्मणः कालं वापयितुम्
 १३ प्राप्नुवन्ति तान् प्रति तावन्ना भट्टिष्यते । अपरं वापयित्वा प्रवक्ष्यामि
 १४ लोका अभित्य धर्मं कर्मणि, उत्तरोत्तरं दुष्टा भविष्यन्ति । न कीदृ-
 शम् मानवात् श्रितवान् इति विदिता श्रिते श्रिते च वक्ष्ये
 १५ निविष्टचित्तः सन् तिष्ठ । यतः स्त्रीष्टे स्त्रीषु प्रत्ययेन परिभातुं समर्थं
 १६ यत् पवित्रं शास्त्रं तत् त्वं वाक्यज्ञारभ्य ज्ञातोसि । अपरम् ईश्वरस्य सेवको
 यत् शिष्टो भवति सर्वम् उत्तमं कर्म कर्तुं सज्जीभवति च तत्कार-
 णात् तस्मै शास्त्रम् ईश्वरस्वाविभावेन दत्तम् अपरम् उपदेशे भर्तृत्वेन
 ज्ञातने धर्मशिक्षायां फलदायकं भवति ।

४ चतुर्थोऽध्यायः ।

१ सुसंवादप्रचारणे बित्तं प्रवर्तितुं विमयः २ निजव्यतिभाषितुमयोः पैकस्य कथनं
 ८ मानासंवादश्च १८ नमस्कारज्ञापनञ्च

१ यः पुनरागमनं कृत्वा निजराज्ये जीवतां मृतानाम् लोकानां विचारं
 करिष्यति तस्य प्रभो श्रीश्रीस्त्रीष्टेस्वरस्य च गोचरे त्वामहम् इत्या-
 २ ज्ञापयामि । त्वं वाक्यं प्रचारय तथा समयेऽसमये च तत्र प्रवर्त्तस्व, अपरं
 सर्वप्रकारेण दीर्घवर्षिष्णुत्वेनोपदेशेन च लोकविशेषान् भर्तृत्वस्य
 ३ आधि विनयस्व । यतो यदा लोकाः सदुपदेशं सोढुम् शक्ताः कर्णकण्डू-
 ४ यन्निविष्टाः सन्तः स्त्रीयस्त्रीयाभिसावानुभारतः श्रितवान् मन्दस्य सत्ये
 वाक्ये कर्णम् अवारोप्य आख्यायिकाः श्रोतुं निविष्टचित्ता भविष्यन्ति
 ५ इतदृशसमय उपस्थास्यति । किन्तु त्वं सर्वस्मिन् समये सचेतनः सन्
 दुःखं गृह्यमानः सुसंवादप्रचारकस्य कार्यं कृत्वा स्त्रीषु सेवार्थं सद्यध ।
 ६ घाम्पलं मम प्राणविशेषकाल उपस्थितः, तद्यार्हं प्राणान् जतु-
 ७ खतुं शक्नोसि । अपरम् अहम् उत्तमयुद्धं कृत्वा गमनमार्गं सम्पूर्णं कृत्वा
 ८ धर्मं पाळयामि । अज्ञारभ्य मर्त्यम् एकं पुण्यमर्थं मुकुटं रचितमस्ति तद्
 विचारदिने धार्मिको विचारयिता प्रभुर्नृपं दास्यति केवलमात्रं नहि
 किञ्चु ये तदागमनम् आकाङ्क्षन्ति तेभ्योपि दास्यति ।

३६६ किमर्थं प्रति दौष्टक्यं मेरितस्तु द्वितीयं वचनम् । [३ आध्यायः]

तं त्वरया मासमीपम् आगन्तुं वतस्तु यतो दीमा इमं वर्षमानं ६
संवत्सरम् ईदृजापी मां परित्यज्य चित्तवृत्तीनां गतवान् तथा कीदृशः १०
गीतातिथ्यां तीतस्तु दाक्षातिथ्यां गतवान् । अपरं तु चित्तवृत्तिं च दृष्ट्वा ११
यद्यरं प्रेषितवान् । इदानीं मया शार्ङ्गं केवलं लूकं जाते । अतएव मम १२
केवलपदसौपकारि यो मार्कण्डेयं यज्जिनं कृत्वा आगच्छ । अपरञ्च यद् १३
आच्छादयन् वल्लम् अहं कार्ष्णं शार्ङ्गं चोद्यामगरे स्थापयित्वा गच्छं तत्
पुस्तकानि च विवेकतत्त्वार्थः पुस्तकानि गृहीत्वान् । सिकन्दरः १४
कांक्षकारो नमः वज्रलिङ्गं कृतवान् तस्मात् प्रभुस्य कर्मणः समुचित-
प्रतिफलं दास्यति । त्वमपि तस्मात् सावधानस्तिष्ठ यतः योऽस्माकं कथाया १५
अतीव विपरीतं कृतवान् । अपरञ्च मम प्रथमप्रत्युत्तरसमये कोपि मम १६
सपथो नाभवत् सर्वे मां परित्यजन् इति तान् प्रति गणितं न भूत्वान् ;
किन्तु मया यथा सुमंवादप्रचारणं सम्पूर्णं भवति सर्वदेवोद्या लोकायां १७
सुसंवादं शृण्वन्ति च तदर्थं प्रभु मम समोपवर्त्तयन् मां बलवन्तं कृतवान्
ततः सिंहस्य मुखाद् अहं मुक्तोऽभवम् । अपरं प्रभु मां सर्वध्याद् दुष्कर्माणि १८
मोक्षयित्वा स्वर्गोत्थराज्यप्राप्तिपर्यन्तं रञ्जयति सर्वदा तं प्रति भक्त्यादो
भूयात् । तथास्तु ।

तं प्रियङ्गाम् आकुलाम् अनीषित्वरस्य परिजनांश्च नमस्कृत्य । इरास्तः १९
करिन्धनगरेऽतिष्ठत् किन्तु जपिमस्य पीडितत्वाद् अहं तं मिच्छीतनगरे २०
स्थापितवान् । तं हेमन्तकालात् पूर्वं शीघ्रम् आगन्तुं वतस्तु । २१
उतूतः पूहि र्हीनः क्रौडिया सर्वे भ्रातृगणाश्च तुभ्यं नमः कुर्वन्ति । प्रभु २२
योऽग्रहीतुश्च वदयन्वासी भूयात् । सुमान् प्रत्यनुपश्ये भूयात् इति ।

तीतं प्रति पौलस्त्य प्ररितस्त्य प्रचम् ।

१ प्रचमीऽध्यायः ।

१ मङ्गलाचरणं २ तीतस्त्य क्रोत्युपदीपयितेरभिप्रायः, उभयोपदेशकानां मुक्त-
निर्गमक, दुष्टोपदेशकानां मुक्तनिर्गमक ।

- १ तत्त्वभाषीश्वरः पूर्वम् अमलवरमायुषो वां प्रतिज्ञां कृतवान् अपरम्
प्रकाशं चातुरीश्वरस्यानुसारतो मयि समर्पितवानेन प्रचारकत्वपदेन
- २ योऽयममये कक्षाः प्रतिज्ञायाः कथां प्राकाशयत् तस्याः प्रतिज्ञायाः
कक्षाकाङ्क्षितान् ईश्वरस्य मनोमीतानाञ्च लोकाणां विश्वामासौ कक्षकौ-
- ३ अमलस्य सत्यधर्मस्य स्वीकरणार्थे ईश्वरस्य दासो योऽनुस्वीष्टस्य प्रेरितो
वः पौलः स साधारणधर्मोनुसारतो निजपुत्रं तीतं प्रति पत्रं लिखति ।
- ४ अस्मकं तात ईश्वरः परिचाता प्रभु र्थोऽनुस्वीष्टस्य त्वां प्रत्यनुपहं दध्यां
प्रान्तिस्तु क्रियास्तान् ।
- ५ असम्यक्कार्याणि वग्नूरचितुम् अपरम् मदीयाज्ञानुसारेण प्रतिनगरं
प्राचीनजनान् नियोकुम् अहं क्रोत्युपदीपे त्वां स्थापयित्वा गतवान् ।
- ६ तस्माद् यो जगोऽग्निन्दनीयो यश्च दे भार्ये वासाते यस्य च बालका
- ७ विश्वासिनोऽपचयेन नापोदिता भावाश्चास्तु तं नियोजय । एत ईश्वरस्य
भाष्यमाराधयस्तेव अग्निन्दनीयत्वम् अस्तेष्वाचारित्वम् अस्तेष्व-
८ त्वम् अपागासनालम् अमहारकत्वम् अकुस्मिन्धनसोभितम् अति-
९ शेचलं सत्तोकाचुरक्तत्वं सतर्कत्वं धर्मशीलत्वं पवित्रत्वं परिमिश्रभोजित्वं
१० सदुपदेशेनोपदेष्टुं, विप्रकारिणो निदत्तरान् कर्तुञ्च समर्थप्रप्राप्त्यर्थम्
उपदेशानुसारतो विश्वासवाक्यस्य पाककलञ्च रतानि धर्माधिपतेर-
- १० वस्तुभ्यानि । अनेके अना विभेदात् लक्ष्णेदिमनुजानां मध्ये चे जना
- ११ अर्थाः प्रलापवादिनद्वय ककारः प्रवक्ष्यामि ते कुस्मिन्धनार्थम् चसो-
म्योपदेशेन कतिपयलोकाणां निखिलपरिवाराणां सुमतिं नात्रचमि

तेषां मुखारोधनम् उचितम् । अपरञ्च 'मिथ्यावाक्या हिंसाजनकस्य १२
तुन्दाम्बुधाः कीर्तिनो मिथ्यमेव । इति वाक्यं तेषां कश्चन कविरपि
कथयति । इति शब्दस्य तथ्यम् अतएव चिह्नदीयेतिहासान् स्वयधर्माच्च १३
पराङ्मुखानां लोकाणाम् आदेशम् अमानिता ते येन स्त्रीवृधैश्च परम- १४
धार्मिका भवन्ति तावृक् तान् गच्छं भर्तृवयस्य । ये स्वयं निर्ममसास्तेषां १५
मन्त्रिणो सर्वमेव निर्मलं किन्तु ये स्वयम् अपवित्रां अविद्यामिनस्य तेषां
अन्विषो किमपि वस्तु श्रुचि न भवति यतस्तेषां मुद्दिमन्तरी अन्वेधे ।
ईश्वरं ज्ञानामदति ते वचसा वदन्ति किन्तु कर्मणि नास्तिकाः १६
सन्तो गर्हिता अनाज्ञाप्रारिणस्य भूत्वा निखिलाः सत्क्रिया अपाङ्गाः
पुर्व्वणि ।

१ द्वितीयाध्यायः ।

१ स्वविरश्चाविरासुवजनहायाः कथमुपदेष्टव्या इति निर्णयः ११ सुखवादा-
भिप्रायश्च ।

यै रोकैः प्राचीनलोकाः सचैतन्या धीराः सतर्काः सन्तो विस्वमेव १
प्रेम्णा धैर्यैश्च स सुखा भवन्ति तथा प्राचीनवोधितोऽपवादितोऽपरि- २
मितमद्यप्यपिन्यस्य न भूत्वा सुविद्याकारिणः पवित्रलोका इव श्रुद्धा- ३
चारिण्यस्य भूत्वा मवीनगारीः पत्यगुरताः सन्तानखेदे सतर्कले श्रुचिते ४
श्रुतिश्रोत्रे श्रुताले स्वामिनो वक्ष्याले प्रदर्शयन्ति, ईश्वरीयवाक्यास्वा- ५
निश्चिततत्त्वार्थम् एतावृद्धितोपदेशीयान्युपयुक्तवाक्यानि तान् ज्ञापय ।
अपरञ्च सुविवेकं यूनो विमयस्य । अपरं विपका धुम्नाकं कमपि ६
दोषं धर्तुम् अग्राका यथा सज्जन्ते तदर्थं उपदेशेन निर्दोषत्वं धीरत्वं ७
सरसत्तम् अदूष्यद्वितवाक्यस्य प्रकाश सर्वत्र स्वयं सत्क्रियासु वृष्टान्तरूपं
दर्शय । अपरं दासाद्यैर्व्यम् अकृत्वा प्रभो रोक्यस्य उत्तरम् अदत्त्वा वक्ष्याः ८
सन्तो यैः प्रभोः सन्तोषो जायते सम्मग्नविद्यासम्पन्नस्य प्रकाशते तावृद्वाणि ९
वर्णकर्मणि कला सर्वत्रात्मकं परिचातुरीश्वरस्योपदेशभूषणं कर्तुं १०
तान् विप्रस्य ।

- १९ सर्वं चद् यत्नम् सौधारिकाभिलाषश्च परिश्रमश्च, शतस्मिन्सर्वमान-
संसारे सुखेकिमो न्यायकारिणो धार्मिकाश्च सन्तः कालं चापचान्,
२० अपरम् अस्मान् सर्वस्मात् पापान् मोचयितुं सत्क्रियायाम् कृतीद्यो-
नान् कांश्चिद् विशेषलोकान् पवित्रोक्तैश्च निजप्राप्तान् दत्तवान्
२१ योऽस्माकं मदान् ईश्वरस्वाता योऽस्त्रीष्टः, तस्यानन्ददायकं प्रद्याश्रितं
२२ सत्तेजः, तस्य प्रकारंम अपेक्ष्य तिष्ठामः, इत्यभिप्रायेण परिचयजनक-
स्त्वेश्वरस्थानुग्रहः सर्वप्रकारस्यानुवाणां समीपे प्रकाशितः सन् अस्मान्
२५ जिज्ञयति। एताः सर्वाः कथाः कथयित्वा सर्वसामर्थ्येन उपदिश्य भर्तु-
वचस्य च, कोपि त्वां तुच्छं न करोतु।

३ द्वितीयोऽध्यायः।

- १ कथम् उपदेष्टव्यम् इत्यस्य निर्णयः १२ तीर्थं प्रति पौलस्त्य दिनस्य वचनमाश्रित्य।
१ राज्ञ्याधिपतितयोरधीनीभवितुं शासकानाम् आदेशं पासयितुं सर्व-
२ सुक्रियायां सज्जीभूय स्वातुं परान् अभिन्दितुं निर्धरोधिना नक्षिणश्च
भवितुं सर्वेषां समीपे सर्वप्रकारस्तदुत्वं प्रकाशयितुं लोकान् स्मारय।
३ यतः पूर्वं वक्ष्यमपि निर्बोधा अनाज्ञायाद्विषो मुग्धा नानाभिलाषाणां
सुखानाञ्च सेवका ईर्ष्या जिघांसया च काक्षयापि न चलोचिताः परस्परम्
४ अतीयाकारिण आस्महि। किन्तु वयम् ईश्वरस्थानुग्रहात् पुण्यत्वेन
गणिताः सन्तो अद्यान्तपरमाद्युपः प्रद्याश्रया उत्तराधिकारिणो भवाम
५ शतद्वयं मनोज्ञान्प्राप्तस्माकं परिचातुरेश्वरस्वदद्यानुग्रहयोः प्रकाशितयोः
६ सतोः योऽस्मात्कृतं पुण्येन नहि किन्तु पुनर्जन्मरूपप्रवाचनेन, अपरम्
७ अस्माकं परिचाया योऽस्त्रीष्टेनास्माकम् उपरि सम्पूर्णतो दृष्टो यः पवित्र
आत्मा तस्मात् परिष्करणेन निजदयानुसारतोऽस्मान् परिचातवान्।
८ एषा कथा सत्या भवतीति निमित्तम् अहं त्वाम् आश्लाघयामि
चद् ईश्वरस्य विश्वकिमो जनाः साधुकर्तृषु प्रवर्तितुं मनो निदधन्ति
तद् दृढम् आश्लापय सन्तो मानवानां ताः सर्वाः क्रिया शरीरमा-

३७७ फिलीमेनं प्रति पौलस्य प्रेरितस्य पत्रम् । [१ अध्यायः]

पत्रादधिकारः । किन्तु प्रश्ना संज्ञाकक्षो विरोधा व्यवस्थाया विपक्षेण ६
इतान् निषेधं यत्नो निषेधोऽयमका मृषा च । यो ज्ञो धर्माद् १०
अहः स भ्रान्तः सन् पापं कृत्वा स्वतो दोषो भवति, इति विदित्वा ११
तम् एकवारं वा द्विरपदिश्व वदितुम् ।

अथा तव समीपम् आर्त्तमातुस्तिकयोः प्रेरितयोः धनोस्त्वं निकपलौ १२
मम समीपम् आगतुं यत्नं कुरु तत्र स्थित्वा शीतकालं धारयितुं मतिम्
कक्षाधै । किन्तु व्यवस्थापकसोनापक्षोनाचोरामसने यथा तयोः पापेभ्यः १३
कक्षाप्यभावो न भवति तथा यतित्वा तावत् प्रेषय । अपरम् अक्षाकम् १४
अनुगतसोका यथा निष्कला न भवन्ति तदर्थं ते प्रयोजनीयकार्यार्थम्
यत्नमं वाणिज्यं शिष्यन्ताम् । मम अङ्गिनः सर्वे सोकास्तं नमस्कारं १५
प्रापयन्ति ये जनाः स्त्रीष्वधर्माकारणाद् अक्षासु प्रेम कुर्वन्ति तान्
नमस्तुह ; युष्माकं सर्वान् प्रत्यनुययो भूयात् । इति ।

फिलीमेनं प्रति पौलस्य प्रेरितस्य पत्रम् ।

१ प्रथमोऽध्यायः ।

१ मङ्गलाकरः ॥ फिलीमेनः प्रत्ययप्रेमकारणान् पौलस्यानन्दः ॥ अक्षीविनं
यन्तु भावयन्तु यदीयुः फिलीमेनं प्रति पौलस्य निवेदनम् ।

योऽस्त्रीष्वधर्माकारणाद् अन्दिपौलसिमयिनामा कश्चिद् भ्राता च १
अक्षाकं प्रियं सहकारिणं फिलीमेनं प्रियाम् आफियाम् सहसेनाम् २
आर्त्तियं फिलीमेनमहस्तिनयमाजस्य प्रति पत्रं लिखतः । अक्षाकं तात ३
ईश्वरः प्रभु योऽस्त्रीष्वधर्माकारणाद् युष्मान् प्रति शान्तिम् अनुग्रहश्च क्रियास्तम् ।

प्रभु योऽस्त्रीष्वधर्माकारणाद् युष्मान् प्रति शान्तिम् अनुग्रहश्च क्रियास्तम् ४
अक्ष निषेधं युष्मासु स्त्रीष्वधर्माकारणाद् अक्षासु प्रेम कुर्वन्ति तान् ५

६ कर्मजगन् श्रीकारयितुं तदीया प्रत्ययजाता दानग्रीवता चक्षुष्यता
भवति तदर्थम् अहं सर्वदा स्त्रीयप्राप्तेनासु तदीयं नामोच्चार्य्यशरीरं
७ धन्यवादं करोमि । हे आतस्थं पवित्रलोकान् प्रतिपालयसि एतत्कारणम्
तव प्रेक्षा वयं शान्तिपुत्रा परमाह्लादिताश्च जाताः ।

८ यद्यपि स्त्रीष्टेन वज्रसामर्थ्ययुक्तः सन् कर्त्तव्यकर्म्मणि त्वाम् आज्ञापयितुं
९ शक्नोमि तथापि दृष्ट्वाहं पौत्रः स्त्रीष्टहेतो र्धन्दिर्भूत्वा प्रेक्षा त्वां विनीष
१० निवेदयामि । मम बन्धनसमये मया धर्माद् जातो योऽमोषिमनामा
११ मम पुत्रः, तदर्थं त्वां निवेदयामि । स पूर्व त्वमिष्टकारक आसीत्
१२ किन्त्विदानीं तव मम च हितं ह्यद् भवति । अतएव तव समीपं त्वां
१३ प्रेषयामि त्वं तं मदीयप्राप्तुञ्चं विज्ञाय गृहाण । सुसंवादायै मम
बन्धनदशायां त्वदिनिमयेन तं स्थापयित्वा आत्मधेवनं कारयाम्येति
१४ मतिं कृतवान् । किन्तु तदनुग्रहे यथा वलानुसारतो न भूत्वेच्छानु-
सारतो भवेद् तदर्थं त्वदभिमतम् अप्राप्य किमपि कर्त्तुं नैच्छम् ।
१५ अपरं यत् त्वं चिरकालार्थं त गृहीषाः, तदर्थं स कतिपयकालं यावत्
१६ त्वत्तः पृथग् अभवत् । दासमिव गृहीया इति न किन्तु दासतोऽप्यधिक-
प्रियं आतरमिव यतः स यदि मम प्रियस्त्वर्हि प्रभुना प्ररीरेष
१७ च तव ततोधिकप्रियो भविष्यति । अपरञ्च त्वं यदि माम्
१८ अंशकं मानयसि तर्हि तं मामिव गृहाण । स यदि तव कश्चिद्
अन्यायम् अकरोत् वा तुभ्यम् अणं धारयते तर्हि तन् ममेति विदित्वा
१९ गणय । अहं तत् परिशोक्ष्यामि, एतत् पौलोहं स्वहस्तेन लिखामि
किन्तु त्वं मत्सन्निधौ प्राणपर्यन्तं ऋणी विद्यसे कथामेतां न कथयामि ।
२० हे आतस्थस्य प्रभो ममानन्दो भूयात् तथा त्वं प्रभो मम प्राधान्
२१ आयाचितान् कुरु । यतो यदहं वदामि त्वं ततोऽधिकं करिष्यसि तद्
२२ विदित्वा तवैतादृशाश्चायाचित्वे विश्वस्य त्वां प्रतीत्य लिखामि । तव
प्रार्थनया चक्षुष्यं तव समीपे समर्पितो भविष्यामि संभैतावृषो
२३ विद्यासो जायते तजान् मन्त्रिमित्रम् शकं वाचस्पतिं यज्जीकर्म्मणं त्वत्तः ।

वीर्यश्रीवृत्तकारणान् मया सह वन्दि ॥ इषाङ्गा-मार्क-प्रारिस्ता- २४
हीमा लूकसेमे मया सहकारिण्यस्यां वमस्कारं वेदयन्ति । अस्माकं २५
प्रभुवीर्यश्रीवृत्तानुपपन्नः सर्वदा शुभाकं हृदयवासी भूयात् । इति ।

रत्निना प्रति पौलस्त्य प्रेरितस्य पञ्चम् ।

—११११—

१ प्रथमोऽध्यायः ।

१ इत्यस्य समीपाद् अस्मान् प्रति जीवित्वागमनं गुणेन कर्मणा च दिव्यदूतेश्च-
साय जेडजस ।

पुरातनैर्भविष्यदादिभिः पित्रलोकेभ्यो ज्ञानाद्यमये ज्ञानाप्रकारं १
कथितवान् च ईश्वरः स एतस्मिन् त्रेषकाले निजपुत्रेणस्वभवं कथितवान् ।
तं पुत्रं सर्वोधिकारिणं कृतवान् तथा तेन सर्वजगन्नि सृष्टवान् । अपरं २
सद्यः पुत्र ईश्वरस्य महिषस्त्वजसः सारस्य च मूर्तिं भूत्वा स्त्रीयप्रति- ३
वाक्येन सर्वं दद्यामि निजप्राणैरस्माकं पापमार्जनं कृत्वा ऊर्ध्वस्थस्य
महामहिषो दक्षिणपार्श्वे समुपविष्टवान् । दिव्यदूतगणादपि यथा स ४
प्रसिद्धनाम्नोऽधिकारी जातः तथा तेभ्योऽपि श्रेष्ठो भवति । यतः

‘तं मे पुत्रोऽसि चाद्य त्वां समुत्थापितवानहम् ।’

अपरं ‘अर्धतपः पिता त्वं मम पुत्रः’ ; दिव्यदूतानां मध्य ईश्वरः कदा कम् ५
एतादृशं वाक्यम् उदितवान् ? वरं जगति स्त्रीयम् अद्वितीयपुत्रम् अवता- ६
रितवान् तदा एतादृशीं कथाम् अकथयत् सर्वदेवा समन्तु तं । अपरं दूतेषु ७
वाक्यम् अवादीत् यथा

‘स्त्रीयदूतगणश्चैव वायुरूपं करोति सः ।

अग्नित्रिशाखदण्डान् स करोति विजयेवकान् ।’

किन्तु पुत्रम् उदित्य कथाजनेतां कथितवान् यथा

- ‘हे ईश्वर वदस्वाधि तव विहाय सर्वं भवेत् ।
 एवं यथार्थतात्पर्यो रामदण्डो भवेत् तव ।
 ८ पुण्ये तु प्रीयसे त्वं हि लज्ज पापमृतीकसे ।
 अत ईशस्त्वदीयस्तु तव भिन्नगणादपि ।
 अधिकानन्दतैलेन त्वाभिषिक्तं करोति हि ।’
- १० अपरञ्च यथा हे परेश्वर,
 ‘आदितः प्रथिवीमूर्त्तं त्वं स्थापयाच्चकथं वै ।
 ११ एवं त्वदीयचक्षेण कृतं गणसमण्डलं ।
 इमे विनश्यतस्तन्नु नित्यं संतिष्ठसि स्वयं ।
 १२ इदन्तु सकलं त्विदं संजरीक्यति वस्तवत् ।
 तस्मिन् संकोचिते विश्वे वस्तवत् परिवृण्यते ।
 तन्नु नित्यो न तेऽव्ययस्तु त्वयं चास्मन्ति हि कश्चित् ।’
- १३ अपरञ्च ‘तव ब्रह्मणं चावत् पादपीठं करोमि न ।
 तावत् कालं भदीये त्वं दत्तपार्श्वे उपाविश ।’
- १४ ईश्वर एतां कथां दिव्यदूतानां मध्ये कस्मै कदा कथितवान् ? ये परिचाणस्या-
 धिकारिणो भविष्यन्ति तेषां सेवनायै प्रेरिता एते दूताः सर्वे किं भवन्-
 कारिण आत्मानो नहि ।

१ द्वितीयोऽध्यायः ।

१ सुतानः ऋषयः केचन २ इत्यर्थेऽप्येकदृष्ट्यात् तस्मिन् अविद्याविनाशे अधिक
 दृष्टमीयत्वम् ।

- १ वयं यथा कदापि श्रुतवाक्यं न विस्मरामस्सदर्थं तस्मिन् वाक्ये गार्ह
 २ मनोनिधानम् अस्माभिः कर्तव्यम् । दिव्यदूतगणैरुक्तवाक्यस्याभोधत्वाद्
 ३ यदि निश्चिन्तापराधस्याज्ञानजनस्य च समुचितं प्रतिफलम् अभविष्यत्
 तर्हि प्रथमः प्रभुना प्रोक्तं तत् श्रोतृभिरस्माकं समीपे निर्णीतं, अपरं चिह्नम्
 ४ अमुतं कर्म नानाविधासर्वलक्षणं पवित्रेणात्मना दत्तं सामर्थ्येन एतैः सर्वैः
 स्त्रियानुमारत ईश्वरेण प्रमाद्योक्तं यन् महापरिचायं तदेवावज्ञाय कथं

कथं रक्षितं भविष्यामः । वयं वक्ष्ये भविष्यत्संसारस्य कथां कथयामः, तं ५
संसारं च दिव्यदूताणाम् अधीनं न कृतवान् । किन्तु कुत्रापि कश्चिद् ६
ईदृशं प्रमाणं दत्त्वा कथयति यथा

‘एतादृशो मनुष्यः को यं संसारसि वै स्वयं ।

तथा मनुष्यपुत्रो वा को वक्ष्य गणयेः सदा ।

● किञ्चिन्मनूनमकार्षोस्त्वं दिव्यदूतेभ्य एव तं ।

श्रीगौरवकिरीटेन तमेव पथ्यभूषयः ।

एवं तदीयदृष्टाभ्यां कृतानामुपरि तथा ।

स्वर्गेषामेव वक्ष्यन्नामाधिपतयमदीयत ।’

स्वर्गेषु वशीभूतेषु वक्ष्ये तस्यावशीभूतं किमपि न स्थास्यति किन्तु एत- ८
त्कारणं यावत् वयं स्वर्गेषु तस्य वशीभूतानि न पश्यामः । तथापि यो योषुः ९
ईश्वरस्यानुपपन्नाद् एकैकजननिमित्तं मृत्युभोगं कर्तुं दिव्यदूतेभ्योऽपहृष्ट-
त्वेन कतिपयदिनान्वासोत् तं मृतिभोगार्थं वयं महिमगौरवकिरीटेन
भूषितं पश्यामः । अपरस्य यस्माद् येन च कृत्स्नं वस्तु सृष्टम् अभवत् ब्रह्म- १०
सन्तानाणां स्वर्गोपविभवावयने सति तेषां चाणस्य सेनापतिं दुःखभोगेन
विद्धं कर्तुं तस्योपयुक्तम् अभवत् । अनेन यः पवित्रं करोति ये च पवित्री- ११
कृता भवन्ति, एतदुभया एकस्य भवन्ति तस्मात् तान् भ्रातृन् वदितुं स न
संजते । तेन स उक्तवान्

यथा १२ ‘प्रकाशयिष्ये लक्षणं मध्ये भ्रातृगणं मम ।

त्वामेव च सभामध्ये प्रशंसिष्याम्यहं सदा ।’

पुनरपि यथा १३ ‘वरणं तं प्रजिह्यामि’ _____ ।

पुनरपि यथा ‘पश्चाद्विश्वेभ्योऽपि दत्ताः सन्ततयो मम ।’

अपरं वाक्पदानां इधिरपल्लविप्रिहृत्यान् मृतिशक्ते निर्दामं यः श्रौतान् तं १४
अरण्येन दमितुं तथा मृतिभयेन यावज्जीवं बद्धसोकान् उद्धर्तुं श्रीष्टेऽपि १५
तद्वद् इधिरपल्लविप्रिहृष्टो जातः । स दूतान् अनुद्धार्थं राजाहीनो वंशम् १६
अद्धारयति । अत्रापि यथा लोकानां पातकानां प्रायश्चित्तं कुर्याद् १७

ईश्वरमुद्दिष्टं कृपासु विश्वास एको महायाजकश्च भवेत् तदर्थं सर्वथा
१८ स्त्रीयश्चात्मास्तुल्यं तस्यापितम् अभवत् । तस्मात् स स्वयं परीक्षितः
सन् दुःखभोगेन परीक्षितान् उपकर्तुं शक्नोति ।

१ इतीशोऽध्यायः ।

१ मुचासः कोटस्य चेतनं • इत्येस्त्रीयसोऽङ्गान् तस्मिन्निष्ठाविशेषोऽप्यस्य
अधिकः प्रतीयमानः ।

१ हे स्वर्गीयाङ्गानस्य सहभोगिनः पवित्रभ्रातरौऽस्मानिः स्त्रीकृत-
२ प्रेरितमहायाजकव्रीह्यौ ममो निधनः । मुसा यद्वत् स्त्रीयपरि-
वाराणां समीपे विश्वास आसीत् तद्वत् स मिश्रजकेश्वरस्य समीपे
३ विश्वास आसीत् । गृहस्य स्वपति र्धेया गृहाद् गौरवविशिष्टो भवति
४ तथा स मुसातोष्यधिकगौरवविशिष्ट आसीत् । एकैकस्य गृहस्य एकैकः
५ स्वपतिरासीत् किन्तु सर्वेषां स्वपतिरीश्वरः । मुसाः श्वेकः सन् वक्ष्य-
६ वाक्यानां प्रमाणार्थं सर्वेषां परिवाराणां पत्निषु विश्वास आसीत्,
७ किन्तु स्त्रीः पुत्रः सन् परिवाराणां विश्वास आसीत् । अपरस्य यदि
प्रत्याज्ञातो जानम् आनन्दम् अतोभञ्ज शेषं यावद् गाढं स्थापयामसार्हि
वयमपि तस्य परिवारा भवामः ।

तस्मात् पवित्र आत्मा इत्थं कथयति

८ 'युयं यदि कथां तस्य श्रोतुमिच्छयतर्हि वै ।

निरीवायामटव्याश्च परीक्षादिवसे यथा ।

तथाभ्यःकरणं चास्य कुक्ष्यं कठिनं नहि ।

९ यतएव च सुभाकं ते पूर्वपुरुषाः पुरा ।

मां विशार्य निरीक्ष्यापि पथ्यन्त हि सर्वथा ।

१० चत्वारिंशन् वर्षाणि यावदङ्गन् तमप्रति ।

विरतोऽकथयन्नाहं लोका एते तु सर्वथा ।

आत्मान्तःकरणे नूनं पश्यान् व्यस्तरन् मम ।

११ अतो हेतोरहं क्रोधात् प्रपद्यं स्तवांश्चदा ।

ते जना मम विश्वासं न प्रवेक्ष्यन्ति निश्चितम् ।

अतएव हे भातरः सावधाना भवत, अनरेक्षरात् पराङ्मुखान् करोति १२
 योऽविश्वसलेन युष्माकं कस्याप्यन्तःकरणं दृष्टं न जायेत । पापस्य १३
 वञ्चनया युष्माकं अपि यत् कठोरीकृतो न भवति तदर्थं दिवसे तिष्ठति
 सति परस्परं प्रतिदिनम् उपदिशत । यतो वयं यं विश्रामं कर्तुम् आर- १४
 भामहि ते यदि शेषं यावत् स्थिरं रक्षितुं शक्नुमः, तर्हि स्त्रीष्टस्य फल-
 भोगिनो भवामः । तस्मात् तस्योक्तस्य वाक्यस्यानुपारंभे 'यूयं यदि कथां १५
 तस्य आतुम् इच्छथ तर्हि वै' मित्रोवायां यदत् तद्देव, स्वीयान्तःकरणं
 यावत् कुरुष्व कठिनं नहि । को जनासादोयां कथां निश्रम्य तदोयं कोपं १६
 प्राप्स्यस्यन् ? किं मुसादारा मिसरदेशाद् आगताः प्रायेण सर्वे नहि ?
 तर्हि चत्वारिंशद् नक्षरान् केभ्यस्कोप ? यैः पापानि कृतानि चेवाञ्च १७
 कुण्ठायां प्रान्तरे पतितानि तेभ्यः किं नहि ? अपरं यूयं मम विश्रामं १८
 न प्रवेक्ष्यथ स इति यं शपथं चकार स एव वा केषां विरुद्धः ? किम्
 अविश्वासिनां विरुद्धो नहि ? तस्मात् तेऽविश्वासेन विश्रामं प्रवेष्टुं नाशक्नुवन् १९
 इति वयं वीक्षामहे ।

॥ अतु योऽध्यायः ॥

१ विश्वासेन विश्रामप्राप्तिः १२ ईश्वरस्य वादस्य शक्तिः १३ लोभेनेच्छरसमीप-
 भ्रमनस्य ।

अपरं तस्य विश्रामं प्रवेष्टुं प्रतिज्ञा यदि तिष्ठति तर्हि चेद् १
 अस्माकं कश्चित् तस्य प्रतिज्ञायाः कलेन वञ्चितो भवति एतस्माद् विभेत्तुम्
 अस्माकम् उचितम् । यत एतत्सुसंवादेऽस्माकं समीपे यादृक् प्रज्ञा- २
 रितोभवति तादृक्तेषां समीपे भवत् किन्तु तेषां श्रोतृणाम् अविश्वासात्
 प्रचारितं तदाकथं तान् प्रति फलदायकं नाभवत् । किन्तु वयं विश्वस्य ३
 तस्य विश्रामं प्रवेक्ष्यामः, यस्माद् जगतः प्रथमं कार्यसमाप्तिः परं
 विश्रामे कृते सति स कथामिमां कथयामास ते मदीयं विश्रामं न
 प्रवेक्ष्यन्ति कोधाद् इमं शपथं कृतवान् । अपरञ्च तत् सप्तमदिनमुद्दिश्य ४
 कुत्रापि एतादृशम् उक्तम् आसी, ईश्वरः सप्तमदिने स्त्रीयात् सर्वकार्यात्

कस्मिन् महायाजक ईश्वरस्य कर्णसु निधुक् आसौ स यद् दौर्बल्यवेष्टि- २
तन्कारणाद् अज्ञानां विषयगामिनाञ्च लोकानां दुःखेन दुःखी भवति
तथा पापकारणात् केवलं लोकानां निमित्तं नहि निजकारणात् पाप- ३
प्रायश्चित्तबलिदानं करोति तत्र तस्य प्रयोजनम् आसौ ।

हरिश्चन्द्र ईश्वरेण न निधुक् सन् कोपि स्वयम् दमम् आहरं न ४
भृशति तदन्तर् ग्रीष्टो महायाजकत्वं पदं ग्रहीतुं स्वीयगौरवं स्वयं
न क्षतवान् । किन्तु 'त्वं मे पुत्रोसि याद्य त्वां समुत्थापितवानहम्,' ५
इत्यादृशीं कथां यः कथयामास स एव तस्य गौरवं क्षतवान् । इत्थम् ६
अन्यगोत्रेऽप्युक्तम् आसौ 'मल्लीषेदक् मतात् त्वन्तु याजकोसि चिरन्तनः'
अतो यो भृत्यो रक्षितुं समर्थः तस्य समीपे निजावतारसमये बद्ध- ७
कन्दनम् अश्रुपातञ्च कृत्वा विनयेन प्रार्थ्य यस्माद् अविभेत् तस्मान्
मुक्तोऽभवत् । अपरं तस्मिन् ईश्वरस्य पुत्रे सत्यपि दुःखभोगेनाज्ञाप्यहं ८
अभ्यस्तवान् । इत्थं सिद्धः सन् निजाज्ञायाहिणाम् अनन्तपरिवाहस्य मूलो- ९
भूतः सन् मल्लीषेदको मतानुसारत ईश्वरेण निधुक्महायाजकत्वेन १०
विख्यातो भवति ।

तस्मिन् समानेकाः कथाः सन्ति किन्तु युष्माकं कर्णानां क्षमत्वात् ११
तत्रकाग्र्यं दुष्करं भवति । यतो यस्मिन् समये शिक्षकत्वं युष्माकम् १२
उचितं तस्मिन् समये पुनरपि कोपि यद् युष्मान् ईश्वरराज्यस्य प्रथममुचं
शिक्षयेत् तादृशं युष्माकं प्रयोजनम् आसौ, तथा कऽनद्वयं नहि किन्तु दुग्धं
युष्माकं प्रयोजनम् आसौ । अपरं दुग्धपोष्यो बालको बाष्पनाद् धर्मवाको १३
निपुणो न भवति किन्तु ये बाह्यातिरिक्तवयस्का भवन्ति, अर्थात् वे १४
इन्द्रियाणाम् अभ्यासेन हिताहितं निर्णेतुम् अशिक्षन् तेषां कठोरं द्रव्यं
अवश्यीयं भवति ।

४ अध्यायः ।

१ यथाभिलाषावकारणार्थं विनयः ४ यथाभिलाषाविवेकः ८ यथा स्थितौ विनयः, यथापि दातुम् ईश्वरस्याङ्गीकारः अथवा ।

१ वर्षं नृतिद्योग्यकर्माभ्यो मनःपरावर्त्तनम् ईश्वरे विद्यामो मध्यममिच्छं

२ हस्तार्पणं स्तुतस्तोकाग्राम् उत्थानम् अनन्तदण्डस्यैतैः पुनर्भित्तिमूषं न
स्वापयित्वा वरं स्त्रीपुत्रवाक्यस्यैव प्रथममुच्यं परित्यज्य ज्ञेयं वावद् अभवत्

३ धिक्का भवाम् । ईश्वरो यदि कारिष्यति तर्हि करिष्यामः ।

४ ये एककृतो दीप्तिमया अभवन् तथा पवित्रेणात्मना सहभाभिन्ः
सन्तः स्वर्गाद्यदानस्त्रयोद्योग्यमवाक्यस्य भविष्यत्कालिकप्रकृत्यै रसम्

५ आस्तदन् ते यदि मनोभिः पुनरप्येश्वरस्य पुत्रं कुशे हत्वा तं सज्ज्यासदस्य

६ हत्वा पुनः पतिता भवन्ति, तर्हि पुनस्तेषां मूलः परावर्त्तनार्थं नवीनो-

७ करणम् असाध्यं भवति । यतो या भूमिः स्त्रोपरि पुनः पतितवृष्टि-

जलेन क्षिप्ता सती लघुबलानां कृते शक्यम् उपयुक्तम् उत्पादयति

८ य ईश्वराद् आशिषं प्राप्नोति ; किन्तु या भूमिः केवलं गोचुर-
कष्टकटुचान् उत्पादयति साऽद्याद्यां शायथस्ता च सती ज्ञेये दग्धा
भविष्यति ।

९ हे प्रियमकलाः, एतादृश्यां कथायां कथितायामपि वयं सुभाकं

१० कृते तस्या उत्तमासु चाणमन्त्रोद्यासु च कथासु विश्रमामः । यतो यूयं

पवित्रस्तोकाणां यां सेवाम् अकार्षं तथाचापि कुरुष्व, तद्वारे-

श्वरस्य नाम्ने यद्यत् परिश्रमस्य प्रेक्षः क्रियां प्रकाशितवन्तः स तद् अन्धा-

११ येन न विस्मरिष्यति । किन्तु यूयं शेषं यावत् प्रत्याशां सफलं कर्तुं

१२ वञ्चयतध्वं, अपरस्य निरालम्बाः सन्तो ये प्रत्ययेन चिरसहिष्णुतया

च प्रतिज्ञायाः फलाधिकारिणो भवन्ति तेषाम् अनुकारिणो भवेत्

१३ वयमित्थंभिलषामः । यत ईश्वर इन्द्रादीमं प्रति प्रपद्यं कर्तुं स्त्रीयनाजः

१४ किमपि गुह्यतरं नामाग्राप्य स्त्रीयं नाम दृष्ट्वा प्रपमानः कथयामास, अथम्

१५ अवश्यम् तुभ्यम् आशिषं दत्त्वा तव वंशं वर्द्धयिष्यामि । ततः स चिरं सद्य-

१६ जीवितो भूया तस्याः प्रतिज्ञायाः फलं लब्धवान् । मानुषाः प्रमादकारणाद्

- ८ अक्षरः स याजकः सन् अक्षरसिद्धीत्यस्य प्रमाणम् आसीत् । अपरश्च
द्वयमात्रं गृहीता सेविरिवादीभ्यः दत्तमात्रं प्रदत्तवान् एतदपि कथ-
१० चितुं शक्यते यतो यदा मल्लीषेदक् तस्य पितरं साक्षात् दत्तवान्
तदानीं सेवि स्थापयन्तवतीति ।
- ११ अपरं येन लोका व्यवसायं सेभिरे तेन सेवीययाजकेन यदि भाग्याः
सिद्धा भवितुम् शक्यन्तर्हि दारोणी मतानुसारेणाविष्कृतस्य मल्लीषे-
१२ दको मतानुसाराद् विष्कृतस्यापैरकयाजकस्योदये किं प्रयोजनम्
१३ आसीत् । येना याजकेन विक्रते सति व्यवसायवशं विक्रता भवति । अपरश्च
यं प्रति सा पूर्वाह्निरास्ते सजेना यस्मिन् वंशे कोपि कदापि वेद्याः कर्मा न
१४ कृतवान् एतादृशे वंशे जातवान् । वस्तुतस्तु याजकत्वकर्मा प्रति मया यस्य
वंशस्य कथां कांसिदपि न कथयामास तस्मिन् घिज्जद्वयं स्यात्
१५ प्रभुरवतीर्णवान् इति प्रसिद्धम् आस्ते । सांसारिकमतानुसारेण न भूत्वा
१६ मल्लीषेदको मतानुसारेण, अक्षयपरमायुषः शतानुसारेण च नियु-
१७ तान्य एको याजक उदेष्यति एषा कथा पुनः प्रसिद्धास्ते । यत ईश्वर
इदं साष्ट्वं दत्तवान् 'मल्लीषेदक् मतात् तन्तु याजकोसि चिरन्तनः' ।
१८ दुर्बलताया निरर्थकतायाश्च हेतोः तस्या अपवर्त्तिन्या व्यवस्थाया
१९ लोपोऽभवत् । यतो व्यवस्थाया कोपि सिद्धो भवितुं न शक्नोति किन्तु
यद्वारा यद्यम् ईश्वरस्य समीपवर्त्तिनो भवाम एतादृशा समुपस्थिताया
२० श्रेष्ठप्रत्याशया भवितुं शक्नोति । अपरं प्रपथं विना यद्दह् यीशु
याजकत्वपदे नियुक्तो नाभवत् तदत् स श्रेष्ठनियमस्य मध्यस्था भवति ।
२१ यतोऽमी याजकाः प्रपथं विना याजकत्वपदे नियुक्ता अभवन् किन्तु तं
२२ मल्लीषेदको मतानुसारात् याजकः, यः परमेश्वर इमं प्रपथं चकार
स तस्यान्वया न करिष्यति यस्यैव कथामेतां कथितवान् तस्यैतेन
२३ अप्येव खीष्टो नियुक्तोऽभवत् । अपरश्च नश्वरत्वात् चिरस्थायिनो भवितुं
२४ न शक्नोति तत एकस्मिन् पदे बहुवो जना नियुक्ता अभवन् किन्त्वर्थं
यीश्वरकृतस्य लक्षणायां तस्माद् अन्येषाम् अप्राप्त्यर्थं याजकत्वं करोति ।

अतएव ये तेनेश्वरपदं मन्त्रानि तेषां कृते सन्निवेदयितुं समर्था वीति- २५
 तात् सर्वथा तान् परिचातुं समर्थो भवति। अपरञ्च पवित्रोऽहिंशको २६
 निर्धोषः पापिभ्यः पृथक् स्वर्गाद् उद्धोक्त एतादृश एको महायाजको-
 ऽस्माकं प्रयोजनीय आसीत्। तेन महायाजकानामिव प्रथमं स्वस्य पाप- २७
 कृते पश्चात् परेषां पापकारणात् प्रत्यहं वसिदाने तस्य प्रयोजनं नास्ति
 यतः स स्वम् उद्धृत्य लोकानां निमित्तं तत् कर्म एककाल एव समपाद-
 यत्। अपरञ्च व्यवस्था महायाजकत्वपदे ऽभिद्विमानुषं नियोजयति २८
 किन्तु व्यवस्थातः परं यस्य कथासीत् सागन्तकास्त्रसाधिनं तं द्विद्विपुलं
 नियोजयति।

■ अष्टमेऽध्यायः।

१ श्रीदश महायाजकत्वपदेन शरीरो महायाजकत्वपदस्य लोपः पुरुषादस्य
 मनीषनिघसेन पुरातननियमस्य लोपश्च।

तस्याः पूर्वोक्तकथायास्तात्पर्यमेतत् स्वर्गे महामहिम्नः सिंहासनस्य १
 दक्षिणपार्श्वे समुपविष्टो मनुजैरस्थापितोऽर्थात् परमेश्वरेण स्थापितः २
 सत्यदूष्यस्य पवित्रस्थाने सेवाकर्माणि निविष्ट एतादृश एको महायाजको-
 ऽस्माकं विद्यते। एकैको महायाजको यथा दानं वलिञ्चोत्पुष्टं नियुक्ते ३
 विद्यते तथा तस्यापि किञ्चिद् उत्कर्जनोद्यं सिद्धतीति प्रयोजनीयं आसीत्।
 किन्तु स यदि पृथिव्याम् अस्थास्यत् तर्हि याजको नाभविष्यत् यस्माद् ये ४
 जना व्यवस्थानुसारिदानादि समुद्धृत्य स्वर्गायवस्तुनो दृष्टान्तेन काया-
 वस्तुना सेवन्ते एतादृशा याजकाः सन्ति। यदम् मुसा पवित्रदूष्यं निर्धातुम् ५
 उद्यतः सन् ईश्वराद् उपदेशम् स्वध्वान् वस्तुन ईश्वरस्यम् उवाच, पर्वते
 त्वं धम्निदन्नं दृष्टवान् तदनुसारेण निश्चितं निर्धाहि। किन्त्वस्माकं महा- ६
 याजको ऋद् उन्मत्ताङ्गीकारै स्थापितस्य श्रेष्ठनियमस्य मध्यस्थ आसीत्
 इदानीं ततोऽप्यधिकं परमं सेवनपदं प्राप्तवान्। अतो प्रथमनियमो यदि ७
 किञ्चिदोद्भवविष्यत् तर्हि द्वितीयनियमकरणस्य किमपि प्रयोजनं नास्ति-
 सत्। किन्तु स तस्मिन् दोषम् आरोप्य कथयति, परमेश्वरेणैकम् इदम् ८

- आलो' पक्षं वक्षिन् समयेऽहं दत्तायैस्त्वयं वक्षिद्वावशांसां साद्वैम् एकं
 ८ नक्षत्रं निघमं स्त्रिरीकरिष्यामि एतादृशः समय आगमिष्यति । परमे-
 श्वरोऽपरमपि कथयति, अहं वक्षिन् काले तेषां पुण्यपुण्याणां कलां
 धृत्वा मिश्रदेवाद् उद्भूतः तैः सह निघमं स्त्रिरीकृतवान्, अपरं तेषां
 मम नियमस्यामाननाद् अहं तान् प्रति मनो न निधत्तवान् तद्दिनस्य
 १० व्यवस्थानुसारेण नहि । किन्तु परमेश्वरः कथयति, ततः परम् अहम्
 दत्तायैस्त्वयं वक्षिः साद्वैम् इमं निघमं स्त्रिरीकरिष्यामि, तेषां चित्तेषु
 मम व्यवस्थां स्थापयिष्यामि, अन्तःकरणेषु तां लिखिष्यामि च, अपरं
 ११ अहं तेषाम् ईश्वरो भविष्यामि तेपि मम लोका भविष्यन्ति । अपरश्च त्वं
 परमेश्वरं जानीहि, एतां कथां कथयित्वा तेषाम् एकैको जनः स्त्रीयं स्त्रीयं
 समीपवासिनं स्त्रीयं स्त्रीयं भ्रातरश्च गोपदेह्यति यतो दृष्ट्वा लज्जयिताः
 १२ सर्वे मां ज्ञास्यन्ति । तेनाहं तेषां स्वर्गाणि दुष्करीणि चमिता तेषां
 पापान्यपराधाञ्च पुनः कदापि न स्मरिष्यामि । इत्थं च नूतननियमस्य
 १३ कथां कथयित्वा प्रथमं पुरातनं कृतवान्, अतएव यत् पुरातनं शीर्षं
 तस्य लोपसमयो जायते ।

६ अध्यायः।

१ अध्याया नक्षिदात्रादिकथनं ११ एतेभ्यः सर्वेभ्यः स्त्रीयवक्षिद्वावशां
 मेकलम् ।

- १ प्रथमं नियमानुसारत ईश्वरस्याराधनाव्यवस्था सांसारिकं पवित्रस्थान-
 २ ज्ञासीत् । सजीकृतस्य दूयस्य यत्र प्रथमकोष्ठे प्रदीपपादपो भोजनासनं दर्श-
 ३ नीयपूपास्यान्तत् कोष्ठं पवित्रमिति नाम्ना विख्यातम् अभवत् । द्वितीय-
 विच्छेदवचनस्य पञ्चान् महापवित्रमिति नामकं तस्य दूयस्य च द्वितीयं
 ४ कोष्ठं तत्राग्रे सुवर्णमयो धूपाधारः सुवर्णमण्डितो नियमकोपस्य तत्र
 नाम्नायाः सुवर्णधटो दारिणी मञ्जरितदण्डस्य चित्तिनियमप्रसारो तदु-
 ५ परिकल्पनात्मकः कथाकारिणस्तेजीमया कित्वा आसन्, एतेषां विवे-
 ६ कृतकृत्यकथनाच्च नायं समयः । इतेषु सप्तोभूतेषु वाजका ईश्वरस्य केन

कर्तुं दूष्यस्य प्रथमकोष्ठं सर्वदा प्राविशन् किन्तु द्वितीयकोष्ठं महायाजक ७
एकाकी प्रतिवर्षम् एककालः प्रविश्य स्वाय्यजनाश्चामलानां पापानां
निमित्तम् उत्सर्गाद्यशोक्षितम् अनादाय न प्राविशत् । तस्मात् पवित्र ८
आत्मा एतमर्थं ज्ञापयति प्रथमदूष्ये तिष्ठति सति महापवित्रस्थानप्रवे-
शस्य पश्याः प्रकाशितो न भवति । अपरञ्च सिद्धिकरणस्य कालं ९
यावत् श्वस्यथा निरूपितं केवलं विशेषश्चाद्यं पेषं नानाप्रकारमज्जनं
सांसारिकमेव नञ्चैतैः सार्द्धं यद्दानं यस्मिन्नादि च साधकस्य मनः सिद्धं १०
कर्तुम् अत्राकानि तानि प्रथमदूष्ये उद्ब्रज्यन्त तदूष्यं वर्त्तमानकालस्यैकम्
आदर्शस्वरूपम् ।

स्त्रीष्ट एतत्सृष्टेर्वैद्विर्भूतेनाहस्तज्ञेन श्रेष्ठतमेन प्रसिद्धदूष्येण भावि-११
मङ्गलानां महायाजकरूपेणावतीर्य गोवत्सानां क्षामानां वा शोणितेन
अदि किन्तु स्त्रीयशोक्षितेन सार्द्धम् अग्न्यभुक्तिं प्राप्य एककालं एव १२
महापवित्रस्थानं प्रविष्टवान् । वृषकागानां शोणितस्य मदीभस्मनश्चाङ्ग-१३
प्रवेपाद् यक्षपवित्रलोकानां शरीराणि पवित्राणि भवन्ति तर्हि
नित्येनात्मना निर्दोषं स्वम् ईश्वरम् उद्दिश्य उद्ब्रज्यन्तः स्त्रीष्टः तस्य १४
शोणितं मृत्युयोग्यक्रियाणाम् अमरेश्वरस्य सेवार्थं युष्माकं मनांश्च ततो-
धिकपवित्राणि किं न करिष्यति ? अपरम् यद् आहूतलोका प्रतिज्ञातम् १५
अग्न्याधिकारं प्राप्तुवन्ति तदर्थं च पूर्वोपनियममनुज्ञापराधमार्जनार्थं
मृत्युद्वारा नूतननियमस्य अभ्यस्यो जातः । नियमं सिद्धं कर्तुं नियुक्तत्वे १६
मृत्युं धटयितुं प्रयोजनं विद्यते । अपरं नियुक्तत्वौ जीवति सति नियमो १७
न सिद्ध्यति किन्तु बलौ मृते सति स स्थिरीभवति । तस्मात् च पूर्वनियमो १८
शोणितपातं विना नासिद्ध्यत् । किन्तु मुषा लोकान् प्रति व्यवस्थानुसारेण १९
सर्वो आह्वाः प्रकाश्य जलेन सिन्दूरवर्णलोका एषोवा च सार्द्धं गोव-
त्सानां क्षामानां च शोणितं मृष्टीत्वा पुस्तके सर्वलोकानां गात्रेषु च प्रविश्य
कथयामास, 'युष्माकं निमित्तम् ईश्वरो यं नियमं निरूपितवान् एतम् २०
तस्य शोषितम् । अपरं दूष्ये भक्षणपात्रे च तत्प्रकरणे शोषितं प्रसिद्धवान् । २१

- २२ अपरं व्यवस्थानुसारेण प्राचक्षः सर्वं यत् प्रोक्षितेन परिष्कृतम् अभवत्
 २३ अपरस्य प्रोक्षितपातं विना पापमोचनं न भवति । एतत्कारणात् स्पर्श-
 पवित्रस्थानस्य दृष्टान्तो यन् पवित्रस्थानं तद् एतैः सर्वैर्दानैः परिष्कृतं
 भवति किन्तु स्पर्शपवित्रस्थानस्य एतेभ्यः श्रेष्ठवर्तिना परिष्करणं उचि-
 २४ तम् । अतएव स्त्रीष्टो 'इक्षत्तस्य सत्यस्य पवित्रस्थानस्य दृष्टान्तस्वरूप-
 महापवित्रस्थानं न' प्रविश्य, ब्रह्मानीम् अस्माभिर्मित्तम् ईश्वरस्य साक्षात्
 २५ स्नातुं स्वयं स्वर्गमेव प्रविष्टवान् । किन्तु महायाजकः प्रतिवत्सरं परस्य
 प्रोक्षितम् आदाय यद्वन् महापवित्रस्थानं प्रविशति तदत् पुनः पुनः स्नानं
 उत्सृष्टुं स्त्रीष्टस्य प्रयोजनं नास्ति यतस्तस्मिन् सति छष्टेः प्रथमम् आरभ्य
 २६ षड्वारं तस्य मृत्युरभविष्यत् । किन्विदानीं स पापवत्सिसमापनार्थं स्नानं
 २७ बलिभिर्वेककृत्य उत्सृष्टुं युगस्य त्रेषकांश्चिद्वर्तीकृतवान् । अपरं यथा मानुषस्य
 एककृत्यो मरणं तत्पश्चाद् विचारो निरूपितोऽस्ति तदनुसारेण स्त्रीष्टोऽपि
 २८ षड्वर्णां पापवद्दुर्गार्थम् एककृत्य उत्सृष्टोऽभवत्, अपरं बलिरिव पुनर्भू-
 भूत्वा ये तदपेक्षां कुर्वन्ति तेषां परिचाणार्थं हि दर्शनं दास्यति ।

१० दृष्टान्ताध्यायः ।

- १ व्यवस्थानुयाधिवर्तिदानेन सर्वेषां पापमोचनमात्रः ५ स्त्रीष्टस्य बलिदानेन
 सर्वेषां पापमोचनं ११ तस्य बलिदानस्यैकत्वं सम्पूर्णे तस्य १२ तेन सदीयस्योक्ताना-
 मद्योमः १६ सर्वस्यामनिर्घः २१ यथायौ दुःखमोक्षप्रदवर्गसा च ।
 १ व्यवस्था भविष्यन्मङ्गलानां मूर्त्तिर्न भूत्वा कथारूपत्वाक्षित्यवार्षिकवर्ति-
 २ दानैः शरणागतसोक्तान् सिद्धान् कर्तुं समर्था न भवति । यतः साधकेषु
 एककृत्य एव परिष्कृतेषु सत्सु पुनरपि तेषां कस्यापि पापस्य बोधाभावात्
 ३ ते किं तस्माद् उत्सर्गकर्तव्यो न न्यवर्त्तिष्यन् ? किन्तु ते वैशिष्ट्यान् प्रति-
 ४ वत्सरं पापस्मरणं जानन् । अतएव धृषाणां वा कामानां प्रोक्षितेन पापमोचनं
 न सम्भवति ।
 ५ एतत्कारणात् स्त्रीष्टो जगत्प्रवर्तकः कथितवान् ये ईश्वर,

‘न बलिं नैव नैवेद्यं त्वमिच्छसि कदापन ।

तथो विना त्वया मे तु यज्जीह्वानं कसेवरं ।

५ होमस्वीवापराधार्थं नलिषु न प्रवाञ्छसि ।

अकथयं तदेवाहं पश्चागच्छाम्यहम् वै ।

लिखितं मन्त्ररिषसु विद्यते धर्मपुस्तके ।

७ तवेष्टकर्म कर्तुं मे सन्तोषो भवतीत्यर ।

तदीया च व्यवसा मे ह्यधो विद्यते सदा ।

हे ईश्वर व्यवस्थानुरूपोत्सृष्टकौ भवेद्ये होमे पापार्थवलिदाने च तवातुष्ट- ८
त्वात्तामि नैच्छसि, पूर्णं स यदा कथामेतां कथितवान् तदा पुनरवदत् हे ९
ईश्वर तदीयेष्कां पालयितुम् अहम् आगच्छामि, इति कथयित्वा स
नवीनां व्यवसां स्त्रिरीकर्तुं पूर्णं यथा लुप्तवान् । अतएव तस्य १०
तद्विच्छातः स्त्रीष्टेन स्वशरीरस्यैककल उत्सर्गश्च वयं पवित्रीकृता अभवाम ।

एकैको वाजकः प्रतिदिनम् उपासनां कुर्वन् पापमोचनार्थम् अयम्- ११
थान् वलीन् उत्सृष्टुं दण्डायमानो भवति किन्तु स्त्रीष्टः सदाकालं पाप- १२
मोचनार्थम् एकं नलिम् उत्सृज्येश्वरस्य दक्षिण उपविशन् शत्रवो यावत् १३
तस्य पादपोढानि न भवन्ति तावद् कालम् अपेक्षते । एकैनात्मर्गैव १४
स पवित्रीकृतलोकान् अगम्यकालार्थं सिद्धान् करोति । अपरम् एतदर्थम् १५
अस्यान् प्रति पवित्र आत्मा स्वयं साध्यं ददाति, अन्यकथातः परम् इदं
लिखितम् आस्ते, परमेश्वरः कथयति

१६ 'तेषां चित्ते लिखिष्यामि व्यवसां विनिधाय वै ।

तेषां पापापराधौ च स्मरिष्यामि पुन नहि ।

१७ नियमं सह तैरेव निर्लेष्यामि ततः परम् ।

अतएव यच्च पापमोचनं भवति तच्च पापकारणात् पुनरुत्सर्गस्य प्रयोजनं १८
न तिष्ठति ।

२ अतएव स्त्रीष्टो विच्छेदवयनस्वशरीरेणास्त्रिमितं नवीन- १९
जीवनद्वयकं पन्थानमेकं निर्धारितवान् तेन तस्य शोणितद्वारा मंदा- २०
पवित्रस्थानं प्रवेष्टुम् अस्माकम् अशोभो विद्यते । अपरम् ईश्वरस्य परिजना- २१

२२ परि स्त्रीष्टोऽस्माकं महायाजक आसीः । अतएव वचं पाप्मोर्धं प्रति प्रया-
 लितान्तःकरणेन निर्मलजलेन धौतवरीरा भूमा सरस्वतःकरणैरीश्वरं
 २३ सेवामहै । अपरञ्च यः प्रतिज्ञातवान् स विश्वास्तः, तस्मात् प्रत्याशाया चद्
 २४ वाचं वचम् अङ्गीकृतवन्तः, तदेव गाढं धारयामहै तथा प्रेषि सत्क्रियास्तु
 २५ च अवर्त्तितुं परस्परं मन्त्रयामहै । अपरं कतिपयलोका ■ सभाकरणं न
 परित्यज्य प्रभे दिवसं यावत् समीपवर्त्तिनं पश्यामस्वावन् उपदिशाम ।
 २६ सत्यधर्मस्तु ज्ञाने प्राप्ते स्मति वचं यदि पुनरपि स्नेह्यया तत्त्यागपार्यं
 २७ कुर्वः तर्हि तत्पापस्य पुनः किमपि प्रायश्चित्तं न तिष्ठति केवलं रिपु-
 २८ नात्रकक्रोधदहनस्य दण्डस्य च भयजनकापेक्षा तिष्ठति । मुशव्यवस्थाया-
 लुच्छीकरणान् मानुषा यदि दाभ्यां चिभि वां शास्त्रिभि निर्दयत्वेन
 २९ हता अभवन् तर्हि बुध्यध्वं यो जन ईश्वरस्य पुत्रम् अवजानाति, निधमस्तु
 यच्छोषितेन पवित्रोक्तोऽभवत् तद् अपवित्रं आनाति, अनुग्रहकरम्
 आत्मानम् अपमन्यते च, स कियन्महाघोरतरदण्डस्य योग्यो भविष्यति ।
 १० यतः परमेश्वरः कथयति,

‘ममैव दण्डनं कर्म दानं प्रतिफलस्य च ।’

पुनरपि ‘परेशः स्त्रीयलोकेभ्यः प्रतिफलं प्रदास्यति ।’

११ इमां कथां यः कथितवान् तं वचं जानोमः । अमरेश्वरस्य हस्ते धनं
 महाभयानकं ।

१२ हे भ्रातरः पूर्वं धूयं यदा दीप्तिनिमिष्टाः बन्तो दुःखस्य संघामं
 १३ सहमाना अंशकमेण निन्दार्थां क्रोत्रे च मौतुकीकृता अभवत्, अपरम्
 १४ अंशकमेण तादृशनिन्दितलोकानां सखाय आसत् तद्दिनानि कारतः । पूर्वं
 मदीयधनस्य दुःखेन दुःखिणो जाताः, स्वर्गे युष्माकम् अपरमयुक्तमं
 नित्यं धनमासी इति विदित्वा नन्दात् स्त्रीयस्त्रीयद्रव्याणां लुप्टनम् असह-
 १५ ध्वम् । अतएव वज्रपुरस्कारयुक्तं युष्माकम् अलोभं न परित्यजत । यतो
 १६ पूर्वं येनेश्वरेष्वां पाक्षधिया प्रतिज्ञातफलं प्राप्तुवात् तादृशं धैर्यवत्सलनं
 १७ युष्माभिरवलकर्मव्यम् । य आगमिष्यन् स स्वल्पदिनादेवानमिष्यति न

विश्वम् करिष्यति । विश्वासद्वारेण पुण्यवान् जनो जीविष्यति किन्तु यदि १८
धर्मार्थागं करोति तर्हि तेनेश्वरस्यात्मा न सन्नुष्यति । किन्तु यथं विनाश- १९
पर्यन्तं धर्मार्थागिणां सहृदया न भूत्वा आत्मनः परिचापं यावत्
विश्वासिण इव भवामः ।

११ एकादशोऽध्यायः ।

१ प्रत्ययस्य निर्णयः षड्दृष्टान्तेष्वन्यत्र निर्णयः २६ विश्वासेन यद् वाच्यं-
कथं दुःखभोग्यामयम् तस्य निर्णयश्च ।

प्रत्ययः प्रत्याकृतानां निश्चिता, अप्रत्ययत्वाणां प्रमाणदाता भवति । १
तेन प्रत्ययेन प्राज्ञो लोकः सुखातिं प्राप्नवन्तः । अपरम् ईश्वरस्य २
वाक्येन अगद् अस्त्यत किन्तु कस्माच्चित् प्रत्ययवस्तुन एतानि दृष्टवस्तूनि ३
नास्त्यन्त, एतद् वचं प्रत्ययेन ज्ञातवन्तः । इति च प्रत्ययेन कामिलोपो- ४
श्वरम् उद्दिश्य श्रेष्ठम् बलिम् उत्सृज्य तस्य तद्दानं प्रतीश्वरस्य वाक्यद्वारा
स्वयं धार्मिक इत्यस्य प्रमाणं लब्धवान् एतत्कारणान् स मृतोप्यस्य यावत्
कथां कथयति । अपरं हनोक् प्रत्ययेन मृत्युम् अनास्थाद्य तिरोदधे, ५
ईश्वरेण तस्मिन् अन्तर्द्वापिते सति केनापि तस्मैद्देशे न प्रापि, अपरम्
अन्तर्द्वानात् पूर्वं तेन यद् ईश्वरस्य सन्तोषो जनयास्त्ये तस्य प्रमाणम्
प्राप्तीत् । किन्तु प्रत्ययं विनेश्वरस्य तोषोऽसाध्यः, ईश्वरो यद् वर्त्तमानः ६
स्त्वान्वेषकारकेभ्यः पारितोषिकं ददातीति कथायाम् ईश्वरप्रसङ्गागतानां
लोकानां प्रत्ययः कर्त्तव्यः । अपरञ्च बोधः प्रत्ययेनाप्रत्ययवस्तुनेष्वोश्वरेण ७
प्रत्यादिष्टः सन् भयार्त्तो भूत्वा निजपरिजनानां रक्षाकर्म एकं पोतं
निर्भयवान् तेन स जगज्जनानां दोषान् दर्शयित्वा प्रत्ययजातपुण्यस्याधि-
कारी बभूव । अपरम् इनाहीम् प्राप्त्याधिकारस्थानं प्रति यात्रां कर्तुम् ८
आहूतः सन् प्रत्ययेनाज्ञायाहो जानोऽहं कं यामीति ॥ विश्वाद्यापि
यात्रां कृतवान् । अपरञ्च प्रत्ययेन प्रतिज्ञायाः फलाधिकारी य इच्छाक् ९
याकुब् १० एताभ्यां साङ्गं दूष्ये स्थित्वा विदेशवत् प्रतिज्ञातदेवे प्रोक्तम् ।

- १० यस्माद् ईश्वरेण निर्मितं रचितं भित्तिमूखयुक्तं नगरम् अपेक्ष्य क्षित-
 ११ वान् । अपरञ्च सारा प्रतिज्ञाकारिणं विनाशं विज्ञात् रजोनिहन्ता सत्या-
 १२ मपि प्रत्ययेन गर्वधारणशक्तिं प्राप्य पुनः प्रसुप्तवे । इतिहेतो र्वेत-
 कस्याद् एकजनाद् आकाशीयनक्षत्राणीव समुद्रतीरस्थाः सिकताद्वासंख्या
 १३ श्लोका उत्पेदिरे । ते प्रथमं प्रतिज्ञातं फलं न प्रापुः किन्तु दूरान् तत्
 विलोक्य विश्वासितान् यदृष्टाङ्गाङ्गित्वात् संसारेऽपरिचितान् विदेशिनः
 १४ खान् अङ्गीकृत्य प्रत्ययेन प्राप्तान् तद्वजुः । ये जना एतादृक् स्त्रीकुर्वन्ति
 १५ वयं स्त्रीयं देशम् मृगयामहे ते कथामिमां शृणु कथयन्ति । अपरञ्च ते यं
 देशं परित्यज्यागतवन्तस्ते चेद् अस्मरिष्यन् तर्हि तद्देशप्रत्यागमनस्य सुयो-
 १६ गम् अवश्यम् अलप्स्यन्त । किन्तु तदानीं ते सर्वोत्कृष्टदेशस्य अर्थात्क्षणीय-
 देशस्य प्रत्यागिन आसन् एतस्माद् ईश्वरस्तेषाम् ईश्वरत्वेन विख्यातो भवि-
 १७ तुं न शक्यते यतः स तेषां हृते नगरमेकं स्थापयामास । अपरम् इन्द्रादीन्
 परोक्षितः सन् प्रत्ययेन इन्द्राकम् उत्सर्ज्य वस्तुत इन्द्राका तव वंशो
 १८ विख्यातो भविष्यति तेनेति प्रतिज्ञायां प्राप्तायां सत्यां यम् प्रतीत्यं प्रोक्तम्
 १९ आसीत् तम् अद्वितीयं पुत्रम् इन्द्राकम् उत्सर्ज । यत ईश्वरस्य मृतेभ्य
 उत्थापयितुं समर्थ इति विवेद तथा दृष्टान्ताद्यै मृतेभ्यस्तं जग्राह ।
 २० अपरम् इन्द्राकं प्रत्ययेन याकुबम् शयानामानस्य प्रति भविष्यद्वा-
 २१ श्रिषं जग्राह । अपरं याकुब् स्वमरणकाले प्रत्ययेन सुषफः पुत्रद्वयाय
 २२ आश्रिषं दत्तवान् । ततो सुषफ् प्रत्ययेन चरमकाले इन्द्राधिलः सन्तानान्
 २३ मिशरदेशाद् याजायाः कथां कथयित्वा स्थास्त्रिषु समादिदेश । अपरं
 मुसे भूमिष्ठे सति परमसुन्दरत्वस्य दृष्टत्वात् तस्य पितरौ नृपतेरादेशाद्
 २४ आसीत्वा प्रत्ययेन तं चीन् माथाम् यावत् गोपयित्वा ररक्षतुः । ततः
 परं स सवयस्यः सन् पारितोषिकदानं दृष्ट्वा पापजातकणिकसुखभोगाद्
 २५ ईश्वरस्य श्लोकैः सार्द्धं दुःखभोगं मनोनीतं चकार । तथा मिशरदेशीयायाः
 २६ समस्तसम्पत्तेः शीघ्रनिमित्तनिन्दितत्वं भद्रं विज्ञाय प्रत्ययेन किरौन्-
 २७ राजस्य दौहित्रत्वेन विख्यातो भवितुं नाङ्गीचकार । अन्यन्तरं सोऽपृथग्भवे

कृष्यं विदित्वा धैर्यम् अवलम्ब्य राज्ञः क्रोधान् न प्रभीय प्रत्ययेन मिसर-
देवं परितत्याज । अपरं प्रथमजातानां विनाशकः स्त्रीयसोकान् यक्ष २०
सुभेत तदर्थं स प्रत्ययेन निक्षारनामकोत्सवं घोषितप्रक्षेपविधिश्च निरु-
पयामास । अपरश्च ते प्रत्ययेन शुष्कभृशो गमनवत् सुफलागरश्च मध्येन २६
जम्मुः किन्तु मिसरीया सोकालदत् कर्तुम् उद्यम्य मग्ना अभवन् । अपरश्च ३०
प्रत्ययेन सप्त दिनानि यावद् यिरीहोननस्थ प्राचीरंश्च प्रदक्षिणीकरणात्
तत् प्राचीरं पपात । तथा राहवनामिका वेष्टा प्रत्ययेन चाराणां ३१
प्रोत्थातिव्यकरणाद् अविश्रायिभिः साङ्गे ॥ किननाम ।

अधिकं किं कथयिष्यामि ? गिदियोन् वारक् त्रिमशोन् विफ्ताह् ३२
दायूद् शिमूबेल् भविष्यद्वादिन एतेषां सर्वेषां वृत्तान्तकथनं बहुकाले-
नापि मम साध्यं न भवति । ते प्रत्ययेन राज्यं पराजितवन्तस्तथा धर्म- ३३
कर्माणि कृत्वा प्रतिज्ञातफलं लेभिरे । अपरं सिंहस्य मुखवन्धं बद्धे दौष्टिकां ३४
शक्तिश्च सुसुपुः, खड्गधारां त्याजयामासुः, निर्बलतायाः सवला बभूवुः,
घुह्मं जित्वा विपक्षाणां सैन्यानि परासुः । अपरं घोषित उत्थानेन स्त्रीय- ३५
स्त्रीयबालकान् सजीवाम् लेभिरे किन्तु बहवः श्रेष्ठतरोत्यागप्रातिनिमित्तं
रक्षाया अपहृणात् प्रहारतो यातनां बुभुजे । अपरम् इतरे तिरस्कारैः ३६
प्रहारैः बन्धनैः कारया च परोक्षिता बभूवुः । अपरे केचित् प्रसारा- ३७
घातेन शताः केचित् कर्त्तव्या द्विखण्डाः परोक्षिताः खड्गेन नष्टा मेघाणां
कागानाञ्च चर्मणाच्छादिता दीनाः क्रिष्टास्ताडिताश्च सन्तो विविनेषु
पर्वतेषु पशुगुहासु पृथिव्या गङ्गरेषु च भ्रमितुम् आरम्भाः, एष संसार- ३८
सोर्षा योग्यो नाभवत् । एतैः सर्वैः प्रत्ययेन सुख्यातिः प्रापि किन्तु प्रतिज्ञातं ३९
फलं नापि । यतस्तै यद् अस्मान् विना सिद्धा न भवेयुः, तदर्थम् ईश्वरे- ४०
णास्मदर्थं श्रेष्ठतरं किमपि सञ्चितं द्रव्यं पूर्वतोऽप्यापि ।

१२ वादयोऽध्यायः ।

१ विवाहे दुःखेनोपेक्ष्य च विरक्तं १२ वर्षेभ्यो वाप्ययत्नं १३ वर्षेभ्यो वा भर्तृणां सुसंवादेन सङ्गमं भवति १४ सुसंवादेऽप्यस्य विरक्तम् ।

- १ यद्यम् एतावत्प्राप्तिमेवैर्वर्हिताः सन्त्येकैकं भारम् अनायासेन भ्रम-
जनकं पापस्य परित्यज्य धैर्यम् अवलम्ब्यास्माकं गमनाय निरूपिते मार्गे
- २ धावामहे । अपरं तस्य समुत्पत्तितामस्यस्य प्राप्तिहेतोः कुत्रस्य यातनां भुक्त्वा
योऽपमानं तुच्छीकृत्य सामान्यम् ईश्वरस्य सिंहासनस्य दक्षिणपार्श्वे उपा-
विश्य तादृशो योऽस्माकं धर्मस्यादिकर्त्ता सिद्धिदाता च योऽस्य लब्धं
- ३ करवाम । अपरस्य धूर्त्वं यत् स्त्रीस्त्रीयमनःसु आन्ताः क्लान्ताश्च न भवेत्
तदर्थं यः पापिभिः स्तुतिरुद्धम् एतादृशं वैपरीत्यं सोढवान् तं स्मरत ।
- ४ धूर्त्वं पापस्य विरुद्धं युद्धं कुर्वन्तः शोक्षितव्यं वायत् कदापि प्रतिरोधं
- ५ नाकुर्वन्तः । अपरं पुत्रान् प्रतीव सुप्राप्तिं प्रति च उपदेश उक्तं आसीत् तं किं
विस्तृतवन्तः ।

६ 'परेष्वदन्तशक्तिं त्वं मा तुच्छीकुरु हे सुत ।

तेन निभर्त्सितस्यापि नैव क्लान्तो भवात्मानम् ।

परेषः प्रीयन्ते यस्मिन् तस्मै शक्तिं ददाति यत् ।

यन्तु पुत्रं स गृह्णाति तमेव प्रहरत्यपि ।'

- ७ अतएव यदि धूर्त्वं शक्तिं सहध्वं तर्हीश्वरः पुत्रैरिव सुप्राप्तिः साङ्गं व्यव-
- ८ हरति यतः पिता यस्मै शक्तिं ■ प्रददाति तादृशः पुत्रः कः ? किन्तु यस्यां
शास्त्र्यां सर्वेषाम् अधिकारोऽस्ति सा यदि युष्माकं न भवति तर्हि धूर्त्वं पुत्रा
- ९ न भूत्वा जितान् जनारजा आर्ध्वं । यद्येवमिदं शेषां प्रारोहिकशक्तिकारिणः
पितृन् सम्मानितवन्तः तर्हि किं ततोधिकं शेषाम् आत्मानां पितृवर्जभूषण
- १० न जीविष्यामः । तेऽन्यदिनेभ्यः स्तुत्याभिमतानुसारेण शक्तिं कृतवन्तः
किन्तु योऽस्माकं हिताय स्त्रीयपवित्रताया अधिकारिणः कर्त्तुम्
- ११ अस्मान् शक्तिः । शक्तिं वर्त्तमानसमये कस्यनन्दं न जनयति किन्तु
दुःखमेव जनयति तथापि पश्चात् प्राविश्यमाणलोकैः प्राप्तिदायकं
धर्मफलं ददाति ।

अतएव सूत्रं पतितद्वयान् दुर्भलानि ज्ञानूनि च सबलानि कुतश्च येन १२
 च दुर्भलस्य सन्धिस्थानं न भवेत् स्वरं तिष्ठेत् चरणार्थम् एतादृशं चरणं १३
 पञ्चानं कुरुत । अपरञ्च सर्वैः साङ्गं मेलनं यच्च विना कोपि परमेश्वरं १४
 द्रष्टुं न शक्यति तादृशं पवित्रत्वं चेष्ट्यम् । यथा कश्चिद् ईश्वरस्यानु- १५
 गृहात् न पतति यथा तिष्ठताया मूलम् उत्पद्य कष्टं ददाति तेन च बहवो
 उपवित्रा भवन्ति यथा च कश्चित् लम्पटे वा एक वारभोजनार्थं स्त्रीय- १६
 ज्येष्ठभागविकेता च एषोक्तद्वद् अधर्माचारी भवति तन्निमित्तं
 सावधाना भवत । यत एषोराशीर्वादाधिकारी भवितुं प्रार्थनां कृत्वापि १७
 यादो भवति तथा सज्जनयनेन चेष्टां कृत्वापि पितुर्मनः परावर्त्त-
 यितुम् उपायं न लेभे, इति सूत्रं जानीय ।

अपरञ्च स्पृष्टः पर्वतः प्रज्वलितो वह्निः कृष्णवर्णो मेघोऽन्धकारो १८
 स्रज्जा तूरीवासश्च यस्य च वाक्स्थ शब्दं श्रुत्वा श्रोतारः कम्पिताः सर्वो
 यद् एतादृशो एवः पुन न जायते प्रार्थनामेतां कृतवन्त एतेषां सन्निधौ १९
 सूच्यम् नागच्छथ । त आज्ञां सोढुं नाशक्नुवन् अपरं यदि कश्चिद् २०
 पश्यः पर्वतं स्पृशति तर्हि स प्रस्तराघातेन वा शूलैर्न हन्यते । अपरञ्च तद् २१
 दर्शनं तादृग् भयङ्करं यन्मुसा कथयामास, अहम् अतीवविभेमि कल्पे
 च । किन्तु सीधोन्पर्वतोऽमरेश्वरस्य नगरम् अर्थात् स्वर्गोद्यविष्णुनाम २२
 अयुतानि दिव्यदूताः, स्वर्गे लिखिता प्रथमजातानां महासभा, समाजो
 जगतो विचारयिता ईश्वरः, चिह्नलोकाणाम् आत्मानः, नूतननिधमस्य २३
 मन्थस्यो श्रीशुः, अपरं चाविलो रक्तादपि मङ्गलदायकं प्रोक्षणस्य रक्तम् २४
 एतेषां समीपं सूच्यम् आगच्छथ ।

अथयत्न सूच्यम् उपदेशकं नाशङ्कासिद्धं यतो यदि लोका पृथिवीस्यम् २५
 उपदेशकम् अवज्ञाय नाजीवन् तर्हि स्वर्गोद्योपदेशकात् पराश्रुसीभूय यथं
 केनापि प्रकारेण जीविष्यामः ? तदा तस्य रवात् पृथिवी प्राकम्पत २६
 किन्मिदानो स इमां प्रतिज्ञां कृतवान् अहं पुनरेककृतः पृथिवीं कम्पयि-
 श्यामि तत् केवलं नहि गमयामपि कम्पयिष्यामि । एककृतः शब्दस्य २७

तात्पर्यमिदम् शतेषु कृतावसुवन् कर्मिषु वसुषु स्नानान्तरीक्षेण वसु
२० दाम्भिकान्मनीषानि तानि स्नास्यन्ति। अतएव वयम् अकम्पनीयं रात्र्यं प्राप्य
स्नेमयाद् भक्त्या च धातुलेनेश्वरं सेवितुं शक्नुमः, तादृशोऽनुपदेशोऽस्मात्
२६ भूयान्। अतोऽस्माकम् ईश्वरः संचारकवर्जः

१३ अथोद्देशोऽध्यायः।

१ आचारि प्रेमादेः कथनं २ नैनाशिक्षाभिवालितात्मनिवेशः १० शिक्षायां
आत्मनःकथनं १० मन्त्रप्रार्थना १२ वाचानामस्कारप्रेषश्च।

१ आदित्य प्रेम तिष्ठेत् आतिथ्याचरणं मा व्यस्यार्हं यतः कश्चित् कश्चिन्
२ न विज्ञाय दिव्यदूतमहानामप्यातिथ्यम् अकरोत्। अपरं यूयं सह-
३ वन्दिम एव वन्दिनः स्मरत तथा यूयं देहविशिष्टादव दुःखिलोक्तान्
४ स्मरत। अपरश्च विवाहः सर्वेषां समीपे सत्कारदायकः, तस्य ब्रह्मा च
५ शुचिः किन्तु यः कश्चिद् व्यभिचारी पारदारिकस्तमोश्वरो दृष्टयिष्यति।
६ यूयं सोमहीना आचारिणः सन्तो वर्त्तमानप्राप्तद्रव्येण सन्तुष्यत यस्माद्
७ ईश्वर एतादृक् कथितवान् अहं त्वं कदापि न त्यक्ष्यामि। अतएव

‘स पशोस्ति परेणो मे न कस्मादपि मे भयं।

मनुष्यो मम किं कर्तुं समर्थो भवति भुवं।’

७ वयम् अशोभा इति कथयितुं शक्नुमः। युष्माकं धैर्यदेशकै युष्माकं समीप
ईश्वरस्य वाक्यं प्रचारितं तान् स्मत्वा तेषाम् आचारस्याभिप्रायं विदित्वा
८ तेषां प्रत्यक्षानुगामिनो भवत। योऽप्युत्तरीष्टः सोऽद्य सर्वदा च समभा-
वेनास्ते।

९ यूयं नाना नूतनशिक्षाभिर्विचालिता न भवत यत उत्सर्गकर्ता लाभ-
द्रव्यस्यावविशेषेण नहि किन्वनुपदेष्टान्तःकरणसुखिरतम् उत्तमम्।

१० यद् वेद्या द्रव्यं द्रव्यस्थितानां भवकानां भोजनाय नोचितम् तादृशी यश्च-
११ वेद्येकास्माकम् आस्ते। अपरं पापमोचनार्थं येषां पशूनां शोषितं महा-
याजकेन महापवित्रस्नानम् आनीयते तेषां शरीराणि शिविराद् वरि-
१२ ईश्वरेण। अतएव योऽप्युत्तरीष्टः सोऽद्य शोषितेन शोषकान् पवित्रीकर्तुं नगरस्य

दारुणं वधि र्हीतं भुङ्क्ताम् । इतिहेतो र्बन्धं तत्कारणाद् अपमानं परितस्तु १९
 द्विविराद् वदितस्तु समीपं गच्छाम । यतोवाक्काकं कच्छचिन् चिर- २०
 स्थायिगमरस्थाभावाद् एकं भाविनमरं चेष्टामहे । अतएव तद्वारा सर्वदा २१
 वयम् ईश्वरस्य प्रभंसाद्यज्ञम् अर्थात् तदीयं नाम स्वीकृत्य रदनद्वयोः
 फलम् उन्मृजामहे । अपरञ्च परोपकारं दानञ्च कर्तुं न विस्मरत यत एव २६
 यज्ञ ईश्वरस्य सन्तोषजनकः ।

अपरं द्यूयं युष्माकम् उपदेष्टृकान् सन्तान्य तेषाम् आध्याया वशीभवत यतो २७
 ये निर्णयो दातव्यस्तादृशा लोकादव ते युष्माकं प्राप्तरक्षणार्थं सचे-
 तमास्तिष्ठन्ति तेन ते दुःखिता ॥ भूत्वानन्देन तत् कर्म सन्नादयिष्यन्ति
 यच्च दुःखे युष्माकं कोपि लाभो नास्ति । अपरञ्च द्यूयम् अस्मन्निमित्तं २८
 प्रार्थयन् वयम् उत्तमममोविग्रिष्टाः सन्तः सर्वत्र सदाचरणं कर्तुं प्रयासं
 कुर्वन् इति निश्चितं जानीमः । किन्तु त्वरया यया युष्माकं समीपे २९
 समापितो भवामोति प्रार्थयितुं युष्मान् पुनरधिकं विमये ।

यः ज्ञानिदायक ईश्वरः प्रधानमेषपालकम् अर्थात् अस्माकं प्रभुं ३०
 धोशुस्त्रीष्टं सृष्टार्ता मध्याद् आनीतवान् स चिरस्थायिनिधिमस्तु शोषि-
 तेन स्वेच्छां पूर्णं कर्तुं युष्मान् सर्वसत्क्रियाभिः सिद्धान् करोतु । अपरं ३१
 यानि कर्माणि तस्य दृष्ट्वा आध्यायि तानि युष्माकं मध्ये धोशुस्त्रीष्टेन
 सम्पञ्चाजि करोतु तस्मै मद्विमा सर्वदा भूयात् । तथास्तु ।

ये भ्रातरः संक्षेपेणाहं युष्मान् प्रति पत्रम् अलिखं द्यूयं मयोपदिष्ट- ३२
 कथायां मनो निधत्त युष्मान् प्रति विनये । अस्माकं भ्राता तिमयिः ३३
 ज्ञानान्तरं गतवान् एतां वाक्तां द्यूयं वेदिष्य । स यदि त्वरया समा- ३४
 गच्छति तर्हि तेन वाङ्मन् गत्वा युष्मान् साक्षात् करिष्यामि । द्यूयं स्वीयं
 स्वीयं सर्वमुपदेष्टृकं पवित्रलोकांश्च नमत । अपरम् इतालियादेशीय- ३५
 लोकाणां नमस्कारं ज्ञात्वा युष्मान् प्रत्यनुपदेशो भूयात् ।

वाकुचः सर्वसाधारणपत्रम् ।

१ प्रथमोऽध्यायः ।

१ वज्रहाचरणं १ पुःसोऽप्याकादनं १ ईश्वराद् धैर्यवाचनं २ प्रमेऽभिज्ञानविशेषः
११ ईश्वरस्य पापहृत्तन्त्रं न विदितुं सर्वस्य मन्त्रस्य ब्रह्मणं ११ काव्यद्विकृतस्या
विषया कथा च ।

- १ वाकुचनामक ईश्वरस्य प्रभो र्थीशुखीशुख्य च कश्चित् सेवको विकी-
र्णभूतान् दादन्न वंशान् प्रति नमस्कृत्य पत्रं लिखति ।
- २ हे मम भ्रातरो यूयं यदा वज्रविधपरीक्षाभिः परीक्षिता भवथ तदा
३ परीक्षातो धैर्यम् उत्पद्यते, इति विज्ञाय ताः परीक्षाः सर्वप्रकारान्मन्दा-
४ स्पदं जानीत । अपरं यूयं यथा सिद्धाः सम्पूर्णाश्च भवेत केनापि गुणैश्च
विहीनाश्च न भवेत तदर्थं धैर्यस्य क्रियां सिद्धां कुरुत ।
- ५ यदि युष्माकं कस्यापि ज्ञानात्म्यता विद्यते तर्हि भर्त्सनां विना बाहुल्येन
६ सर्वश्रेष्ठो ददाति य ईश्वरस्य स याचनां ततस्तस्मै दायिष्यते । किन्तु
निःसंशयः सन् स विश्रमेन याचनां यतो यो जनः सन्देहि स वायुना
७ चालित आस्फालितश्च समुद्रस्य तरङ्गद्वय भवति । अतएव स प्रभोः
८ किञ्चित् प्राप्स्यतीति ■ बुध्येत् । दिमनस्कलोकाश्च कापि गतिः स्थिरा
नहि ।
- ९ अपरञ्च यो भ्राता दरिद्रः स स्त्रीयौचपदे समाह्लादतां किन्तु यो
१० भ्राता धनवान् स स्त्रीयनीचपदे समाह्लादतां यतः स हृणपुष्पञ्च पति-
११ ष्यति । वस्तुतस्तु यदद् उदितदित्यतापात् हर्षं श्रूयति तस्य पुष्पञ्च
पतति तस्य सौन्दर्यञ्च भ्रूयति तदद् धनिलोकोपि स्त्रीयसर्वगत्या
स्वास्वति ।
- १२ यो जनः परीक्षां सहते स एव धन्यः यतः परीक्षिते सति प्रभुः स्वस्मिन्
प्रेमकारिभ्यो यच्च जीवनमुकुटं दातुं प्रतिज्ञातवान् तन्मुकुटं प्राप्स्यति ।

किन्तु कुमतौ सत्यां मदीयेयं कुमतिरीकराद् अजायते एतादृशीं कथां १३
 कोपि न कथयेत् यतः पापेभ्य ईश्वरस्य कुमति न जायते सोपि कस्यै-
 चित् कुमति न ददाति । किन्तु स्वलोभेनाकथिते सुप्तेषु सति सर्वजनस्य १४
 कुमति जायते । तस्मात् स लोभो गर्वधारिस्त्वोव पापं जनयति पापञ्च १५
 मर्त्यैर्न सन् सृतिं जनयति । हे मम प्रियभ्रातरो यूयं न भ्राम्यत । यत् १६
 किञ्चिद् उत्तमं दानं सम्पूर्णमुपचक्षु तत् सर्वं केवलाद् उपरिष्ठाद् आन- १७
 ष्यति, अथोद् यथान्यथाभावो विकारलोभोपि च नास्ति, एतादृशो यो
 दीप्तकर ईश्वरस्तस्माद् आनश्यति । तस्य सृष्टिमध्ये एकविधप्रथमफल- १८
 मिव वचं यथा भवेम तदर्थं स्नेहानुसारतः सत्यवाक्येनास्मान् जनया-
 मास । अतएव हे मम प्रियभ्रातरो युष्माकम् एकैकः स्वये आपहो कश्चने १९
 च धीरो भवतु कोर्धेपि धीरो भवतु यस्मान् मनुजानां क्रोधाद् ईश्वरदत्तं २०
 पुण्यं न जायते ।

अपरञ्च यूयं सर्वान् अष्टउचिक्रियां देवनिवहञ्च परित्यज्य युष्माकम् २१
 आत्मानो रक्षितुं शक्तिमद् यद् उपदिष्टवाक्यं तन् मदीभूय दृष्टीत ।
 अपरं श्रोतमात्राः सन्तः स्नानं वस्त्रयिता वाक्यस्य कर्षकारिणो भवत । २२
 यतो यः कश्चिद् वाक्यानुसारतः कर्षं न कृत्वा श्रोतमाचक्षिष्ठति स २३
 मुकुरे मुखदर्शिनमुजस्य सदृशः । स मुकुरे मुखद्रष्टा यथा स्वं दृष्ट्वापि २४
 स्वयं कीदृश इति तत्स्नानाद् गत्वा विस्मरति सोपि तथा । किन्तु यः २५
 कश्चिन् मुक्तिजनकव्यवस्थायां दृष्टिं कृत्वा तच्च तिष्ठति स विस्मरकः
 ज्ञोता न सन् कर्षं कुर्वन् स्वकार्यं धन्यो भवति । यदि युष्माकं कश्चिन् स्वं २६
 धार्मिकं मन्यते तथा स्त्रीयां रसनां न प्राप्तिमानः करणं वक्ष्यति तर्हि
 तस्य स धर्मो मुधा भवति । पितामाहृहीनानां विधवानाञ्च दोषसं २७
 कंभारात् स्वं निष्कलङ्कमेव रक्षयन् अस्माकं पितुरीश्वरस्य साक्षात्
 परिचो निर्बलस्य धर्मो भवति ।

१ द्वितीयोक्त्याः।

१ चतुर्थी धर्मलोकानां समादरायं दरिद्रलोकानाम् चतुर्थीकरणं १४ धर्मरहितो
विशेषो युष्मा, निष्कसफलविशेषोः कथयन् ।

- १ हे मम भ्रातरो मनुजानाम् अपेक्षया तेजस्विभ्यो धीशूखीकृत्य
२ धर्मपात्रं युष्माकं न भवति । यतो युष्माकं सभां यदि क्षणादुरीक-
युक्तः परिहितशुक्लवस्त्र कस्मिन् मनुज आगच्छति परिहितशुक्ल-
वस्त्रः कस्मिन् दरिद्रस्य समीप्याति तदा यूयं तं परिहितशुक्लवस्त्रं कर्त्तुं
३ पूर्वम् अभ्युत्थानादि कृत्वा अचोत्तमस्थाने भवाम् उपविशतु, एतादृशीं
कथां कथयन्, तम् अनुस्मिन् स्थाने दण्डायमानस्तिष्ठन्तं समाप्य पाद-
४ पीठ उपविशेति दरिद्रं जन्म वदथ । तर्हि तेन यूयं किं मनःसु पचपातिनः
५ कुमन्त्रवशा विचारयितारो न भवथ । हे मम मिथभातरः शृणुत, ईश्वरः
स्वस्मिन् प्रेमकारिभ्यो यद् राज्यप्रदानाय प्रतिज्ञातवान् तस्य राज्यलो-
पतराधिकारिणः प्रथयधनेन धनवतस्य कर्त्तुं संसारस्य दरिद्रलोकान्
६ मनोभोतान् किं नाकरोत? किन्तु यूयं दरिद्रलोकान् अवजानीथ । अपरं
धनवन्तः किं युष्मान् नोपद्रवन्ति विचारयन्तस्य सम्मुखं युष्मान् बलान्
७ किं न नयन्ति? अपरस्य येन गौरवान्वितमाया यूयं विश्वातासो किं
८ तयाम न निन्दन्ति? किन्तु त्वं प्रवासिनि स्वात्मवत् प्रीयसे, यतश्चा-
स्तीत्यवचनानुसारतो यदि श्रेष्ठाम्नाम् आशां पालयथ तर्हि भद्रं
९ वृद्धय । नोचेद् अनुदन्ध तर्हि पापं कुरुत व्यवसायज्ञानाद् दोषिण्य
१० भवथ । यतः प्रथेय सकलाज्ञाः पालयिता यदि कश्चिद् एकस्मिन्
११ स्तुलनं करोति तर्हि स सर्वत्र दोषी भवति । यस्मात् त्वं परदारान्
मा गच्छ, एतां कथां यः कथयति त्वं मनुष्यं मा हन्था इत्यपि स कथ-
यति, अतएव त्वं चेत् परदारान् न गत्वा मानुषं हंसि तर्हि त्वम् आशो-
१२ क्ती भविष्यसि । मुक्तिजनिकया व्यवस्थाया विचारिता भवितुम् उद्यता
१३ ये अनास्तद्वत् यूयं कथां कथयथ कथं च वृद्धय । यतो यो जनः कदापि
नादयत निर्दयमेव तस्य दण्डो भविष्यति किन्तु दयावान् दण्डं जेष्यति ।
१४ हे मम भ्रातरो यदि कश्चिद् वक्ति मम कथं नास्ति किन्तु

प्रत्ययोक्तिं तर्हि तेन प्रत्ययेन किं फलं ? केवलप्रत्ययेन किं तस्य परिचयः ११
 भवितुं शक्नोति । युष्माकं कापि स्वयां सद्योजो वा यदि वसनहीनो देव- १२
 चिकभोव्यहीनो वा भवति, अपरं युष्माकं कोपि यदि त्ररीरप्रयोजनकं
 द्रव्यं किमपि न दत्त्वा तान् इति वक्ति युष्माभिहण्णानाभैस्तृप्तैश्च सत्पुत्रकं १३
 प्रत्यती, तर्हि तेन को लाभः ? सहायं विना प्रत्यय एकाकी तादृशो मृतकत्
 तिष्ठति । अपरञ्च यदि कश्चिद् इमां वर्षीं वदति, तत्र प्रत्यय आसौ १४
 मम तु कर्मासौ तर्हि विना कर्म त्वं मां निजप्रत्ययं दर्शय, अहन्तु कर्मका
 तां निजप्रत्ययं दर्शयामि । एक ईश्वर आसौ इति त्वं प्रत्येषि तद् उत्तरं १५
 भवति किन्तु भूता अपि तद्वत् प्रतीय कल्पन्ते । तस्माद् हे अज्ञान मानव २०
 कर्म विना प्रत्ययो मृत इव तिष्ठति इति विद्धि । अस्माकं पूर्वपुत्रश्च २१
 इमाहीम् वज्रवेद्या उपरि निजतनयं दसहाकं उत्पुत्र्य किं कर्मणा पुण्य-
 वन्निन नागणि ? अतस्तस्य कियथा स प्रत्ययः कर्मक्षी जातः, तेन कर्मणा २२
 तस्य प्रत्ययस्यासिद्धात् इति त्वया कृष्येत । अपरम् इमाहीमा ईश्वरे २३
 प्रतीते सति सा प्रतीतिस्तं प्रति पुष्टार्थम् अमर्यत सोपोश्वरमिव इति
 विख्यात इति चच्छास्त्रीयं सिद्धत्वं तत् तदा प्रत्यक्षत्वं गतं । तस्मात् २४
 केवलेन प्रत्ययेन न भूत्वा मनुजो यत् कर्मणा पुण्यवत्केन गण्यते तत् युष्माभि
 र्विध्यते । अपरञ्च राहवनामिका वाराङ्गणा चाराणाम् आतिथ्यं विधातु २५
 पश्चाद् अग्रेण यथा तान् विष्टय किं तेन कर्मणा पुण्यवती नागण्यत ।
 तस्माद् आत्मानम् चते यद्वत् त्ररीरं मृतं तद्वत् कर्म चते प्रत्ययो २६
 मृतो भवति ।

१ मृतीयोऽध्यायः ।

१ अन्यजनं दोषितम् अथवा सज्जिहवा अथवा इत्यदीनाम् १२ ज्ञानिभिरुक्तं
 पूर्वोक्तदेवपरिचयः ।

हे मम भातरो वज्रपु शिक्तकेषु सत्पु वज्रतरङ्गणान् लक्ष्याम् इति १
 विदित्वा दूष्यम् अनेके शिक्तका मा भूत । अस्माकं सर्वेषाम् वज्रपु कार्येषु २
 स्वस्वनं विद्यते चेत् कस्यापि वाक्ये किमपि स्वस्वनं नास्ति तर्हि समिद्ध-

॥ चतुर्थोऽध्यायः ॥

१ युद्धलोभेनैव हारादीनां विरहा कथं । २१ अस्मान्मित्रवर्गं २२ वाक्पिण्डदीर्घावुदी
परिमं स्त्रावाया चक्रेयमस्य ।

युष्माकं मध्ये युद्धसंयामौ कुतो भवतः । युष्माकम् अङ्गप्रत्यङ्गे यद् विध- १
रीतकारिसुखाभिलाषं तस्मात् किं नहि । यूयं वाञ्छथ किन्तु किमपि २
लाभं न प्रकृत्य, यूयं हन्तुम् उद्योगं कुरुथ तथापि न प्राप्नुथ । अपरं युष्माकं ३
संयामयथ च तथापि न प्राप्नुथ । यतो यूयं प्रार्थयध्वे चेत् प्रार्थयध्वे तर्हि
स्त्रीयस्त्रीयाभिलाषेण व्ययितुम् अवहितं प्रार्थयध्वे तस्मात् न लाभध्वे । हे ४
अभिचारिणः अभिचारिणस्य, एतस्य जगतो मित्रं नम ईश्वरस्य रिपुत्वं
भवतीति किं यूयं न विद्यथ । यः कश्चित् संसारस्य मित्रं भवितुम् अभिच-
रति स एवेश्वरस्य रिपुः । यूयं शास्त्रीयं वाक्यं मिथ्येति बुध्यध्वे । अपरम् ५
अस्माकम् अन्तरस्य आत्मा किम् ईशां कर्तुं प्रवर्तयति । वरं स मुनरमु-
दृशति तस्माद् इदम् उक्तस् आत्मे ईश्वरोऽभिमानिनो निहन्ता नवान् ६
अनुदृशति । अतएव यूयम् ईश्वरस्य वक्ष्या भवत जैतानन्तु प्रतिदग्ध
ततः स युष्माकम् अन्तिकात् पलायिष्यति । अपरम् ईश्वरस्य समोप- ७
र्त्तनो भवत तस्मिन् सति शोपि युष्माकं समोपवर्त्तो भविष्यति । हे
पापिनो यूयं करग्रहं कुरुध्वं, हे दिमनोलोका यूयं निजान्तःकरणानि
परिष्कुहन्त । अपरञ्च कातरा भवत शोकं विलापञ्च कुरुत, युष्माकं ८
हास्यस्थाने शोक उत्पद्यताम् आनन्दस्थाने निरानन्दत्वं भूयात् ।
अपरञ्च प्रभोः समलं नमोभवत तस्मात् स युष्मान् उचोकरिष्यति । ९०

हे आतरो यूयं परस्परं मा दोषम् आरोपयत जतो आतरी ११
दोषारोपे विचारे च कृतं सति व्यवस्थायां दोषारोपणं विचारस्य भवति
नहि व्यवस्थां विचारयत तर्हि यूयं व्यवस्थापासयितारो न समस्तस्या
विचारयितारोऽभवन् । किन्तु रक्षितं विगाद्यितुञ्च समर्थ एकोविधा- १२
रक्षिता विद्यते तर्हीतरं विचारयितुं प्रवर्त्तमानः कस्य ।

अथ शौ वा वयम् अमुकनगरं गत्वा तत्र वर्षं वायव्यं स्थित्वा कथं- १३
विक्रयौ कृत्वा लाभं करिष्याम एतां कथां कथयमाना मूसम इदानीम्

- १० अवधत् । यः किं चिद्विद्यते, इति यूयं न जानीथ यतो युष्माकं जीवन्
 ११ किं ? तत् त्वं दृष्टं पश्यन् अदृष्टं वाप्यस्मिन् भवति । तस्माद् ईश्वरस्यो-
 च्छायां पश्यो यत् किंचिन्नि दिनानि जीवन्त एतत् कर्त्तुं तत् कर्त्तुं वा
 १२ करिष्याम एतादृशो कया युष्माभिर्वैकल्या । यूयम् इदानीम् आस्य-
 १३ स्नात्वा मर्त्यं च मर्त्योऽस्यत् । अपरं यः कश्चित् सत्कर्म विज्ञाय तत् न
 करोति तस्य पापं जायते ।

१. यक्षगोधायाः ।

१ इत्याद्य इष्टमिच्छोक्त्यां जीवन्तमुच्यते ० धार्मिकोक्त्यां यमकादुक्त्या-
 यकर्म १२ निरर्थकदिग्भिवेचः १३ योडास्यते प्राप्यवित्तं १४ भागभागः
 यदायमौचित्यवत् ।

- १ हे धनकतो युष्माभिरवधीयताम् इदानीं आगमिष्यदुःखहेतोः क्रम्यतां
 २ विजयताम् । यतो युष्माकं सम्पत्तिः पूतिगन्धिर्भविष्यति वसनं कीटै-
 ३ र्जरेष्विति सुवर्णरेण्ये च कलङ्किते भविष्यतः । विप्रेतो युष्माकं विद्वद्भ्यं च
 कलङ्कः साध्यः दास्यति, एवं वस्त्रिबद्धयुष्माकं पल्लवं मोक्षते, यूयं त्रेणे
 ४ कास्ते धनं सञ्चितवन्तः । पश्यत यैः कृषीयस्यै युष्माकं त्रस्यानि हिर्यानि
 युष्माभिरन्यायं कृत्वा तेभ्यो वेतनं नादीयत तस्मात् ते कर्म आर्त्तरावं
 कुर्वन्ति च च कृषीयस्यानाम् आर्त्तरावः सेनापतेः परमेश्वरस्य कर्म प्राप्ति-
 ५ त् । यूयं इच्छित्वा इष्टपुष्टाः सन्तः सुखभोगेन कालं प्रापितवन्त
 ६ एवं महाभोग्यस्य दिनद्वयं स्वेवाम् यन्तः करणानि परितर्पितवन्तः । अप-
 ७ रश्च यो धार्मिको युष्माकं विद्वद्भ्यं किमपि नाकरोत् तं दीवीकृत्य दत्तवन्तः ।
 ८ हे भ्रातरो यूयं प्रभोरगमनं यावद् दीर्घकालं सदमानास्मिन् ।
 पश्यत कृषीयसाः सेनस्य वज्रमुखं पश्यन् श्रेयस्माया यावद् आसीपाकयो-
 ९ र्दृष्टिपथं न प्राप्नुवन्ति तावद् दीर्घकालं सदमानास्मिन् । तस्माद्
 यूयमपि दीर्घकालं सदमानाः स्त्रीषु स्त्रीषुऽन्तःकरणे स्थिरीभवत प्रभो-
 १० रागमनं समीपवर्त्ति भवति । हे भ्रातरो यूयं यथा दण्ड्या न भवेत तद्वच्च
 १० परस्परं न हितं पश्यत विचारयित्वा दारसमीपे दण्ड्यायमानं याये । हे

तत्र भ्रातरो ये भविष्यद्वादिनः परमेश्वरस्य नाम्ना कथयामासुः, यूर्ध्वं तान्
कुम्भभोगस्य दीर्घकालवहनस्य च कृष्टान्मान् जानीत । पश्चात् ये धैर्य- ११
ग्रीवास्थान् वयं धन्यान् वदामः, यूर्ध्वम् आयुषो धैर्यावलम्बनकर्यां श्रुत-
वन्तः, अपरं परमेश्वरस्य वज्रदयां स्नेहस्य कृष्टा तस्याभिप्रायं विदितवन्तः ।

हे भ्रातरो विज्ञेयतः स्वर्गस्य वा पृथिव्या वा न्यवस्तुनो नाम मृहीना १२
श्रपयं मां कार्यं किन्तु यूर्ध्वं यथा दृष्ट्या न भवेत् तदर्थं केवलं स्त्रीकारा-
स्त्रीकारौ क्षुद्रतः ।

अपरस्य युष्माकं कश्चिद् यदि दुःखी भवति तर्हि स प्रावर्त्ततां १३
यदि कश्चिद् आनन्दितो भवति तर्हि स गीतं गायतु । युष्माकं १४
यदि कश्चित् पीडित आस्ते तर्हि स समाजस्य प्राचीमान् आह्वातु ते तु
प्रभा नाम्ना तं तैलाभिषिक्तं कृत्वा तदर्थं प्रार्थयन्तां । तस्मात् प्रत्ययजात- १५
प्रार्थनया स पीडितो जीविष्यति प्रभुस्य तं स्वस्त्रं करिष्यति तथा च
यदि किमपि पापम् अकरोत् तदपि क्षमिष्यते । यूर्ध्वं परस्परं स्त्रीष- १६
स्त्रीष दोषम् अज्ञीकुर्वत तथा स्वास्थ्यार्थम् एकजलोऽन्वजननिमित्तं प्रार्थ-
यतां यतो धार्मिकस्वैकान्तप्रार्थना मङ्गं सफलं भवति । श्लोचो वय- १७
मिव सुखदुःखभोगी सन् अनादृष्टिहेतोर् गौडं प्रार्थितवान् तस्मात् तस्मिन्
देवे सार्द्धवत्सरत्रयं यावत् अनादृष्टिरभवत् । पश्चात् पुनः प्रार्थनायां १८
कृतायां सत्यां आकाशाद् जलवर्षणम् अभूत् ततस्त्वस्मिन् देवे प्रस्थान्यु-
दपद्यन्तः ।

हे भ्रातरो युष्माकं कोपि जना यदि सत्यधर्माच्छ्रुतो भवति १९
कश्चित् तं परावर्त्तयति तर्हि यो जनः पुनरपि पापिन् आग्निमार्गात् २०
परावर्त्तयति स तस्यात्मानं मृत्युतो रक्षति तथा तस्य वज्रपापम् आच्छा-
दयन्तीति च जानीयात् ।

पितरस्य प्रथमं सर्वसाधारणपत्रम् ।

१ प्रथमोऽध्यायः ।

१ सङ्काचरत्नं १ अनुपपन्नकारणाद् ईश्वरस्य भगवद्वत्तं भविष्यद्वादिभ्यः स्त्रीष्टेन परिभाषकपत्रम् १२ ईश्वरोपासोपवाक्यानुसारतास्यर्थकम् आचरितं पितर-
विनयस्य ।

- १ श्रीशुक्लोष्टस्य शोणितेन प्रोक्षितत्वाद्यर्थम् आश्वासनार्थं श्राव्यमात्रमात्रं यथा पवित्रीभवेद्युक्तदर्थं पितुरीश्वरस्य पूर्वसत्त्वानुसारं मनोमोता ये सर्वे
- २ लोकाः पन्त-गालातिवा-कृष्णदक्षिवा-आश्रिया-विद्युनिधोदेशेषु वि-
कीर्णाः, तान् प्रति श्रीशुक्लोष्टेन प्रेरितः पितरः पत्रं लिखति । युष्मान्
प्रति बाहुल्येन शान्तिरनुग्रहश्च भूयास्ताम् ।
- ३ अस्माकं प्रभो श्रीशुक्लोष्टस्य तात ईश्वरो धन्यः सोतीवृत्तपां कृत्वा
- ४ मृतेभ्यो श्रीशुक्लोष्टस्योत्थायेन निर्वाहोत्तयाजराधिकारार्थम् अस्माकम्
- ५ एका जीवनदायिकां प्रत्याशां जमितवान् । अपरं श्रेयस्कास्ते प्रकाशपरि-
चाणार्थं प्रत्यधेनेश्वरस्य श्रद्धा रक्षितानां युष्माकं निमित्तम् अधिकारः
- ६ स्वर्गे स्थापितो भवति । यस्माद् युष्मासु हृष्टचित्तेषु सत्त्वपि साम्प्रतं
- ७ प्रयोजनानुसारतः कियत्कालार्थं नानापरीक्षाभिर्दुःखिना भवत । तच्च
वह्निना परीक्षिताद् विनाशसुवर्णादपि बहुमूल्यवती या युष्माकं प्रत्यक्षं
परीक्षा सा श्रीशुक्लोष्टस्य प्रकाशसमये प्रशंसायाः सत्कारस्य गौरवस्य च
योग्या भविष्यति । धूयं तम् अदृष्टापि तस्मिन् प्रेम कुरुय, इदानीमपि
- ८ न पश्यन्तस्तस्मिन् प्रत्ययं कृतानिर्वचनोद्येन स्वर्गोद्येनानन्देनानन्दिताः
- ९ सन्तः प्रत्यक्षं फलं यद् आत्मनः परिचाणं तत् प्राप्नुय । भविष्यदादिनेन
युष्मान् प्रत्यनुग्रहस्य भविष्यदाकं कथयित्वा तस्मिन् परिचाले पेटान्
- १० अनुसन्धानञ्च कृतवन्तः । अपरञ्च श्रीष्टस्य दुःखभोगं पश्चाद् गौरवस्य
भविष्यदाकञ्च कथयन्तस्तेषां मध्यवर्ती यः श्रीष्टस्यात्मा च कस्यापि
- ११ कस्यचित् समर्थं प्रकाशितवान् इति ते पर्यनुमदधनम् । ये स्वर्गात्

प्रेरितपवित्रात्मना युष्माकं पवित्रो सुसंवादं प्राचारयन्ते सां कथां
युष्मान् प्रति कथितवन्तस्त्वनुसारेण भविष्यदादिभिः साधैर्न भवताम्-
इति कृतवन्त इति युष्मान् प्रति प्रकाशितम् अभवत्, इतेषु सर्वेषु दिव्य-
भूता निरीक्षितं प्रचार्यं कुर्वन्ति ।

अतएव मनःकटिबन्धनं कृत्वा सचेतनाः सम्यो धीशूखीष्टका प्रका- १९
शितवन्तमप्ये युष्माकं कृते योऽनुपह्वानायित्वे तत्प्रत्यागया प्रेषणार्थम्
तिष्ठत । अपरं पूर्वीयाज्ञानसमयकुक्षिताभिलाषानुसारतो न व्यवहृत्य २०
कुम्भदाहानकारी यथा पवित्रो यूयमप्याज्ञायाद्विसन्मानाद्वा सर्वेभ्यः २१
शरणेषु तावृक्षपवित्रा भवत । यतो लिखितम् आसे, यत् पवित्र इति २४
चेतो यूयमपि पवित्रा भवत । अपरञ्च पत्रपातं विज्ञाय एकैकमानुषस्य २०
कर्मानुसारेण विचारं करोति यः पिता तस्य समीपे यदि युष्माभिः प्रार्थते
तर्हि भीत्या खेषा प्रवासकालः क्षिप्यताम् । यूयं स्त्रीयस्त्रीयपूर्वपुरुषानु- २०
गतात् निरर्थकाचाराद् रूपसुवर्णवत् वयस्योद्यवस्तुना मुक्ता न भूत्वा २८
निर्दोषनिष्कलङ्कमेवभावकवत् खीष्टस्य वज्रमूल्याशोषितेन मुक्ता भवत
इति जानीय । स जगदारम्भात् पूर्वतो नियुक्त आसीत् किन्त्वोत्तरे यथा २०
युष्माकं प्रत्ययः प्रत्यागया च जायते तदर्थं मत्तेभ्यस्तन् उत्वाप्य गौरवं दत्त- २१
वान् य ईश्वरस्यस्मिन् ईश्वरे तद्गारा प्रत्ययकारिणां युष्माकं कृते परम-
कासे प्रकाशितोऽभवत् । तस्माद् यूयं सत्यधर्मो पात्रयित्वा आत्मद्वारा २९
स्त्रीयं स्त्रीयं मनः परिष्कृत्य निष्कपटत्वेन परस्परं भ्रातृभिः सार्द्धं प्रेम
कृतवन्त इतिकारणात् पवित्रैरन्तःकरणैः सार्द्धं परस्परं गाढं प्रेम कुर्वत ।
यस्माद् यूयं वयस्योद्यवोर्येष नहि किन्त्वयस्योद्यवीर्यैर्कार्थोद् यत्न- २९
रेभिरक्षानन्तकासकायिना वाक्केन पुनर्जन्म स्पृहीतवन्तः । यथा

२३ 'प्राचिमाकस्युषैस्तुलो नृशोभा ब्रह्मपुष्पवत् ।

ब्रह्मणि परिशुक्लानि पुष्पाणि निपतन्ति च ।

२५ किन्तु वाक्यं परेऽक्षानन्तकासेषु तिष्ठति ।'

सदात्म्यं सुसंवादेन युष्माकम् अन्तिके प्राचान्वेत् ।

२ द्वितीयोऽध्यायः ।

- १ शीतल निचिद्रुतं चैव लोकाणां समिरतुष्यते ११ सुखमिवावस्थानि
आकाशां वसिष्ठ उवाच १२ प्रथोऽसौ चैव लोकां वसिष्ठ उवाच १३
- १ यत्नं कर्मान् देवान् सर्वप्रकारज्ञानं कापयानि ईशः समस्तज्ञानि-
२ कथासु परित्यज्य दृष्टिमेतुं नवीनमिन्द्रवद सत्यवाक्यदुग्धं पियावत ।
३ सतो यत्नं प्रभोरनुग्रहास्वादं ज्ञातवन्तः । अपरं यो ममुपैरवज्ञातः
४ किमपीश्वरेण मनोनोतो वज्रमुखो जीवन्मरणादव भवति यस्य समीपम्
५ यत्नं आगच्छत्यर्थसिंख जीवन्मरणादव निधीयते, तथा निमित्तपार-
मार्थिकमन्दिरं भवत्येवं श्रीश्रीश्रीदेवेन्द्रस्य समीपे साक्षात्पारमार्थिक-
६ वसिष्ठ उवाच १४ पवित्रवाजका भवत्येव । यतः शास्त्रे लिखितम् आसे
‘पश्य सीयोनि प्रेक्षेऽहं वज्रमुखं परोक्षितं ।
एकं प्रधानकोषस्य प्रसारं स्थापयामि हि ।
प्रत्येक्यति जगो यस्य स तु वैव पपिष्यति ।’
- ७ इतस्कारणात् प्रत्ययिनां युष्माकं समीपे स वज्रमुखो भवति किन्त्याज्ञा-
लज्जिनः प्रति निचेतारो यं पाषाणं तुच्छीकृतवन्तः स प्रधानकोषस्य
८ पाषाणः सन् बाधाजनकः स्वस्वनकारकस्य पाषाणो जातः । त ईश्वरस्य
९ वाक्ये न विश्वस्य स्वस्वनं प्राप्ताः, तथापि निचुक्ता अभवन् । किन्तु यो
युष्मान् भक्तकारात् स्त्रीयास्यर्थादीभिर्मध्यं प्रत्याकृतवान् यत्नं यथा तस्य
प्रशंसा प्रकाशयेत तदर्थं यत्नं मनोनोतवन्ना राजकीययाजककुक्षानि
१० पवित्रप्रजाः शीतलोकाश्च जाताः । यत्नं पूर्वम् ईश्वरस्य लोका लाभवत्
किन्विदासीं तस्य लोका भवन्ति जगता पूर्वम् तस्मानुद्यमं न प्राप्तवन्तः किन्तु-
धुना प्राप्तवन्तः ।
- ११ हे मित्रभ्रातरौ सुखान् इति विनीय वस्मि यत्नं प्रवासिनो विदे-
मिन्स्य लोका इव मनसः प्रातिवृत्त्येन योधिभिः प्रारोपिकात् सुखमि-
१२ लापान् निवर्त्तयाम । अपरम् अन्वदेविभिः इतदुत्कर्षलोकाणामिव कलहे
कृते यति ते युष्माकं सत्कार्यं विवेकस्य कथामुपपन्नं सत्ये ईश्वरस्य गुण-
१३ गुणैर्दं कुर्वन्ति तदर्थं मेधां ममे वदामासम् आचरत । अपरस्य अनुवक्तव्यं

अर्थसाधकस्य, अर्थात् सर्वत्रैष्ठराजस्य तथा दुष्टानां दम्नार्थं शिष्टानां १३
पाशनाथं तेन ये सर्वे लोकाः प्रेरिताः प्रभोः कृते तेषां वक्ष्या भवत । यतो १४
यूयं यत् सत्कर्मा कृत्वा निर्भाधमानुपाणाम् अज्ञानत्वं जडीकुक्ष्य मुक्ताः
किंनोपि स्त्रियां मुक्तिं देवाच्छादनं न कृत्वा, ईश्वरस्य दासा इव भवेत् १५
एतद् ईश्वराभिमतम् । सर्वान् जनान् समाश्रित्य ध्वं भ्रातृषु प्रेमं कुतश्च १६
ईश्वराद् विभीतं नृपतीन् सन्मन्यध्वम् ।

हे दासा यूयं सर्वप्रकारैः समादरैः स्त्रियां प्रभूनां वक्ष्या भवत केवलं १७
साधूनां दयालूनां प्रभूनां नहि किन्तु मिष्टुरप्रभूनामपि वक्ष्या भवत ।
यतः कश्चिच्चेद् ईश्वरस्य माननाद् अन्यायं भुक्त्वा क्रोधं सहेते तर्हि तस्य १८
तदेव कर्म साध्यं भवति नो चेद् यूयं स्त्रियाम् अपराधकारणात् चपेटाघातं २०
भुक्त्वा सहध्वे तर्हि तेन का प्रशंसा ? किन्तु सत्कर्माकारणात् कस्मिंश्चिद्
दुःखे समुपस्थिते यदि तत् सहध्वे तर्हि तद् ईश्वरस्य साध्यं कर्म भवति ।
तदर्थमेव यूयम् आकृता अभवत यतो यूयं यथा स्त्रीष्टस्य पदचिह्नै २१
प्रेजेत तदर्थं स स्वयं क्रोधं भुक्त्वा युष्मान् एकं दृष्टान्तम् अदर्शयत् । स २२
किमपि पापं न कृतवान् तस्य वदने कापि कलसस्य कथा नासीत् । एवं २३
धरैर् भिन्दितोपि प्रतिभिन्दां न कृतवान् तथा दुःखं प्राप्यापि कमपि न
भिक्षितवान् किन्तु न्यायविचारयितुः समीपे स्त्र्यं समर्पितवान् । अपरश्च २४
वयं यथा पापस्य पक्षे मृताः सन्तो धर्मस्य पक्षे सजीवा भवेम तदर्थं
कुत्रोपरि स्त्र्यं प्ररीरेणास्माकं पापानां भारम् ऊढवान् तस्य प्रहारै
र्यूयं खल्ला अभवत । यतो यूयं पूर्वं भूमलकारिमेपादिव आध्वं किन्त्व- २५
धुना युष्माकम् पाशकस्य आत्मनां रक्षकस्य च समीपं परावृत्त्यागतवन्तः ।

२ यतोयोध्यायः ।

मीपुत्रयोः कर्तव्यकर्मनिर्णयः ॥ यदस्मात् प्रेमकथनं धर्मार्थं दुःखयोः कथनं
आत्मना पूर्वकासीनलोकान् प्रमीश्वरस्य कथाप्रचारणम् ।

इतिोक्तो यदि कस्याश्चित् पतिरीश्वरस्य वाक्ये विश्वासहीनो भवति १
तर्हि धीकितां समर्थं पवित्राचरणं विचोक्त्य वाक्यं विना तावन्म

- २ साधारणेन धर्मं प्रति यद् अनुरक्ता भवन्ति तदर्थं यूयमपि स्वीयस्वीय-
 ३ स्वामिनो यस्तु भवत । अपरं केवसंस्कारः स्वर्वाभरणानि शृङ्गमण्यनि
 ४ चेत्यादीनि वाङ्मयभूषणानि युष्माकं भूषणानि न भूषेयस्व साधारण्य-
 ५ वस्तुमूल्यादुत्तमाभिधुक्मनसो यो गूढस्वभावः सद्य युष्माकम् सत्त्वम-
 ६ भूषणं भूयात् । पूर्वकालिकाः पवित्रस्त्रिय ईश्वरे प्रत्याशां कृत्वा स्वीय-
 ७ स्वीयस्वामिना वसतापिषाः सत्त्व इत्थं स्वा भूषिता अकुर्वन् । तदन्त कारा
 ८ इमाहीमं प्रभुम् उक्त्वा तदाज्ञायाहिषी बभूव यूयमपि सत्त्वार्थं कृत्वा
 ९ निर्भया निःशङ्काश्च सत्यस्तथाः कन्याहव भवत । हे पुत्रवा युष्माकं मार्ग-
 १० नाकर्म्मणि यथा कोपि विघ्ना न जायते तदर्थं यूयमपि ज्ञानतः स्वीय-
 ११ स्वीभिः सार्द्धम् उक्त्वा ता दुर्भ्यस्तथायाः पापाणि स्त्रीः सार्द्धं जीवन्-
 १२ दायकानुयच्छस्वोत्तराधिकारिणीश्च विज्ञाय सत् कुर्वत ।
 १३ विशेषतो यूयं सर्वं एकमनसः परदुःखभोगिनो भ्रातृप्रेम्निनो इवावन्तः
 १४ सङ्गाविनश्य भवत । अपरम् अनित्यं परिशोधेनानिष्टं निन्दायाः परि-
 १५ शोधेन निन्दी न कृत्वा यद् यूयम् आश्रीर्वादाधिकारिणो भवितुम्
 १६ आहता इति विदित्वा आश्रितं वदत । यथा

१० 'को अगो मङ्गलं द्रष्टुं चिरं जीवितुमिच्छति ।

जिह्वां सोऽसत्कथातः स्वां वज्रनावाक्यतस्तथा ।

यततन्तु स्वकीयोऽष्टौ संरक्षतु प्रयत्नतः ।

११ दुराचारं परित्यज्य करोतु स तु सत्किंवा ।

ईदृश्या मङ्गलस्यैव तच्चैव स प्रवर्त्तताम्

१२ अस्ति वृष्टिः परेष्टस्य धार्मिकानां गणाय वै ।

तस्य कर्त्तुं तथासाते तेषाम्नु प्रार्थनाम्प्रति ।

तेषां विद्वद्भ्याम्नु विद्यते पारमेस्वरम् ।

१३ अपरं यदि यूयम् उत्तमजनस्थानुगामिनो भवथ तर्हि को युष्माकं

१४ विधितुं शक्नोति ? यदि धर्मार्थं क्षेत्रभोगं कुर्वथ तर्हि यूयं धर्माः । अतएव

तेभ्यो भवाद् भीताश्चिन्तायुक्ताश्च न भूत्वा मन्त्रोन्मत्तप्रभु परमेस्वरं कृत्वा-

अन्यः। अपरस्य युष्माकम् जनः करणप्रत्ययाच्चायः कसिद् युष्मान् १५
 दृश्यति मर्दवेनादरेण च तथा उत्तरं दातुं सर्वदा सज्जीभक्तः। एवं १६
 येन ते युष्मान् दुष्कर्माकारिणो विज्ञाय स्त्रीदृष्टौ युष्माकम् उत्तमाचरणम्
 अपश्यन्ते तस्माद् यथा सज्जन्ते तदर्थं दूधम् उत्तममनसो भवतः।
 यदीश्वरेष्वा भवति तर्हि युष्माभि दुष्कर्मे न कृत्वा सत्कर्मे कृत्वा दुःख- १७
 भोगं मेघः। यस्माद् ईश्वरेण सार्द्धम् अस्माकम् मेलनं कर्तुं स्त्रीदृष्टः स्वर्ग १८
 भार्थिकः सन् अर्थार्थिकायां विनिमयेन दुःखभोगं कृतवान् तथा ब्ररी-
 रेण हतः सन् आत्मना सजीवोऽभवत्। अपरस्य गोहस्य विद्यमानत्वकाले १९
 ऽर्थात् यस्य पीतस्य मध्य काले ऽर्थाद् अष्टावे प्राणिनो जसाद् रक्षिता
 अभवन् तस्य पीतस्य सज्जीकरणकाल ईश्वरस्य दीर्घकालसहनसमये २०
 ये ये प्राणिमल्लभकाले ऽनाज्ञायहणकारणत् कारायां सन्ति तेषां
 समीपं गत्वा तेनात्मना वाक्यं प्रकाशयामास। पुनस्तथः स्वर्गम् आरुह्य ईश- २१
 रस्य दक्षिणपार्श्वे उपविष्टवान् यस्य च दिव्यदूताः शासकाः पराक्रमिणश्च
 वयसा अभवन् तादृशो योऽग्रीवस्त्वस्रोत्यागेन यन् मज्जनं ब्ररीरपरिष्का- २२
 रार्थं न भूलेश्वरं प्रति सरलमनसः सात्त्व्यं भवति तत् तस्य जला-
 सावनस्य कृष्टान्तो भूलेहानीम् अस्मान् रक्षति ।

४ चतुर्थोऽध्यायः ।

१ श्रीहरय दुःखं भोक्तुं सज्जीभयतेति विनयः ७ सर्वम् आचरितुं विनयः १२
 सर्वार्थं दुःखभोगिनां शान्तवाचाः वचनम् ।

स्त्रीदृष्टोऽस्माकं कृते ब्ररीरेण दुःखे भुक्तवान् तस्माद् दूधमपि तद् १
 भोक्तुं सज्जीभवतः। यतो यः कसिद् दुःखं भोक्तुम् उद्यच्छति स पापान् २
 मुक्तः सन् मानुषिकेष्वाद्या वयसो न भूत्वा यावज्जीवम् ईश्वरेष्वाभुसारेण
 काकं चापयति। अपरं कामः कुस्तिताभिलाषो मद्यपानं रङ्गरसो मत्तता ३
 मृगादिवासां चैतामि सर्वाणि व्यवहृत्य देवार्थकानाम् इच्छाभुसारतः
 कर्मकरणाद् अस्माकम् आमुषः जयोऽभवत् तदेव वयेष्टं। दूधम् एतादृन् ४

तैः बाहुं दुष्टताचरणं च कुर्वन् तस्मात् त आसुख्यं विनाशं युक्तम्
 ५ निन्दन्ति । जीवतां मृतानाञ्च लोकाणां विचारं कर्तुम् उच्यते च ईश्वर-
 ६ लक्ष्मी तैः स्त्रीयस्त्रीयकर्षणां नीकाशो दातव्यः । अतएव ये हता अभवन्
 ते मानुषिकघरीरेण दण्डाक्षां प्राप्तापोमरेण सह यथा जीवन्तस्तिष्ठन्ति
 तदर्थं तेषां समीपे सुसंवादः प्रचारितोऽभवत् ।

७ समस्तकार्याणां चरमकाल उपतिष्ठति तस्मात् सावधानाः सन्तः
 ८ प्रार्थनां कर्तुं सचेतना भवत । विशेषतो यूथं परस्परं मातुं प्रेम कुर्वन्
 ९ यतः प्रेम बहुपापान्वाञ्छादयति । परस्परम् अकातरम् आतिथ्यं कुर्वन्
 तथा युष्माकम् एकैको जनो यादृशम् अनुग्रहदानं लब्धवान् तदनुचाराद्
 १० ईश्वरस्य नानानुग्रहाणाम् उत्तमभाण्डागाराधिपा इव परस्परं वितरत ।
 ११ अपरं यदि कश्चित् कथयति तर्हीश्वरस्य कयामिव कथयतु तथा चेत्
 कश्चित् सेवते तर्हीश्वरदत्तसामर्थ्यानुसारेण सेवतां तेन सर्वस्मिन् कार्ये
 श्रीशुद्धोष्ठेनेश्वरस्य गौरवं प्रकाशित्यते, तस्मै गौरवं पराक्रमस्य सर्वदा
 भवतु ।

१२ हे प्रिया युष्माकं परोक्षार्थं या विपद् उपतिष्ठति ताम् असम्भवघटनां
 १३ विचिन्त्य नासुख्यं जानीत किन्तु स्त्रीष्टस्य मन्दिरः प्रकाशकाले यूथम्
 आनन्देन पुलकिता भविष्यति तस्मात् तस्य दुःखस्य भागिलाद् आनन्दत ।
 १४ अपरञ्च यदि स्त्रीष्टस्य नामकारणात् कलङ्किता भवति तर्हि यूथं धन्या
 गौरवम् ईश्वरस्यात्मा च युष्माकं मध्येऽवतिष्ठते स तै निन्दितोपि
 १५ युष्माभिः समादृतो भवति । किन्तु युष्माकं कोपि इन्तुचौरदुष्क-
 १६ र्शच्छदनधिकारचक्षुर्का इव दण्डं न भुङ्क्ता । यदि स्त्रीष्टिथाननात्क्षेत्रं
 प्राप्नोति तर्हि न लज्जमानस्तद्दुःखकारणाद् ईश्वरस्य गुणान् कीर्त्त-
 १७ यतु । अपरम् ईश्वरस्य मन्दिरे दण्डारम्भसमय उपतिष्ठति स दण्डो
 यदि प्रथमम् अस्मान् प्रत्येव भवति तर्हीश्वरस्य सुसंवादस्यायादिलोकानां
 १८ शेषा गतिः का भविष्यति । अपरं धार्मिकलोकानां परिचायं यदि
 दुःखार्थं भवति तर्ह्यधार्मिकाः पापिष्ठस्य लोकाः कं वरणं न जिह्मन्ति ।

ईश्वरेच्छानुसाराद् ये दुःखं भुञ्जते ते सत्कर्मा कुर्वन्तः स्वं स्वम् आत्मानं १६
विश्वस्यष्टुः समीपे समर्पयन्तु ।

५ पञ्चमोऽध्यायः ।

१ प्राचीनलोकानां कर्तव्यं कथं ५ युनासन्नेषाच्च कर्तव्यं कथं १० सङ्कलप्रार्थना
२९ समाप्तिकथा नमस्तु रघोः पञ्चमः ।

प्राचीनः स्त्रीष्टीयदुःखभोगस्य साक्षी प्रकाशित्यमाणस्य गौरवस्थांशो १
पाहं युष्माकं प्राचीनान् प्रति विनयेनैतत् कथयामि । खेषां मध्यस्थित २
ईश्वरस्य यो व्रजस्तं पालयत तथावश्यकत्वेन नहि किन्तु स्वेच्छानुसारतः
सुखितलाभाय नहि किन्तु सन्तुष्टमनसा तस्य वीक्षणं कुर्वत । अपरम् ३
अधिकारस्य प्रभवे न सन्तो व्रजस्य दृष्टान्तस्वरूपा भवत । तस्मात् प्रधान- ४
पालक उपस्थिते यूयम् अस्मान् गौरवकिरीटं लप्स्यथ ।

हे युवानो यूयमपि प्राचीनलोकानां वक्त्रा भवत, इत्थं परस्परं ५
सर्वेषां वक्त्रतापन्नाः सन्तो नम्रताभरणेन भूषिता भवत, यत ईश्वरो-
ऽहङ्कारिणः प्रतिरोध्य नम्रलोकान् प्रत्यनुग्रहं करोति । अस्माद् ईश्वरो ६
यथा युष्मान् उचितममय उन्नतान् करोति तदर्थं यूयं तदीयमलवत्-
करचौरधो नदीभूय तिष्ठत । ईश्वरो युष्मान् प्रति मनो निदधाति ७
तस्माद् यूयं खेषां निखिलचिन्ताया भारं तदुपरि समर्पयत । पुनश्च ८
युष्माकं विपक्षः शैतान् सिंहद्वयं गर्जन् कं यमिष्यतीति मृगयन् भ्रमति
तस्माद् यूयं जाग्रतः सन्तः सावधानास्तिष्ठत । अपरञ्च युष्माकं जग- ९
न्निवासिभ्रातृणाम् एतादृशं दुःखम् आस्ते, इति विदम्यो यूयं स्त्रीष्टयर्षी
स्त्रिराः सन्तस्तेन साङ्गं युज्यत ।

अनन्तगौरवं प्राप्तुं स्त्रीष्टयीशुनास्मान् आहूतवान् यः सर्वानुपादो- १०
श्वरः यः युष्माकं क्षणिकदुःखभोगात् परं युष्मान् सिद्धान् स्त्रिरान्
श्वरान् निखिलांशं करोतु । तस्य गौरवं पराक्रमस्य सर्वदा प्रकाशेताम् । ११
तथास्तु ।

- १२ यन् अनुग्रहं प्राप्य सुखिरा आप्ते स ईश्वरस्य सद्योऽनुग्रह इति
विनयपूर्वकं प्रमाणीकृत्य यं सित्त्वानं युष्माकं विश्वास्त्यभ्रातरं विजानामि
१३ तद्वारा संक्षेपेण युष्मान् प्रति पत्रम् अलिखम् । कावेसस्यो मनोनीतः
१४ समाजो मम पुत्रो मार्केश युष्मान् नमस्कारं वेदयति । प्रेमचुम्बनेन पर-
स्परं नमस्कृत । श्रीगुरुव्रीष्टाश्रितानां युष्माकं सर्वेषां शान्ति भूयात् ।
इति ।

पितरस्य द्वितीयं सर्वसाधारणपत्रम् ।

१ प्रथमोऽध्यायः ।

१ मङ्गलाचरणं २ अनुग्रहार्थं सतञ्जलं, नानाधर्मिकस्य कर्तुं पितरस्य विनयः १२
विजानामि कथनं श्रीगुरुस्य सत्यवादनकथनञ्च ।

- १ ये जना वयमिवास्माकम् ईश्वरस्य, अर्थात् जातु श्रीगुरुव्रीष्टस्य पुण्येन
२ अमूल्यप्रत्ययस्याधिकारिणे जातास्तान् प्रति श्रीगुरुव्रीष्टस्य किङ्करः
प्रेरितश्च यः शिमेन् पितरः स पत्रं लिखति । अस्मदीश्वरप्रभुश्रीगुरु-
विषयकज्ञानेन युष्मान् प्रति वाङ्मयाद् अनुग्रहः शान्तिश्च भूयास्ताम् ।
३ यो गौरवाचोभार्थम् अस्मान् आहूतवान् तस्य ज्ञातत्वात् तदीश्वरीयथा
४ श्रद्धा परमाधुरीरश्वरसेवनयो र्धैर्यं सर्वम् अस्मभ्यम् दत्तं । अपरं
कुत्सिताभिज्ञापेण या दुष्टता संसारे विद्यते यथा वयं तां त्यज्जीश्वरीय-
स्वभावस्य भागिनो भवेम तदर्थम् अस्मभ्यं ब्रह्ममूल्यावती प्रतिज्ञा
५ दत्ता । इतिकारणाद् यूयं ब्रह्म यतित्वा प्रत्ययेनालोभम् अलोभेण ज्ञानं
६ ज्ञानेन परिमितभोजनं परिमितभोजनेन धैर्यं धैर्येणेश्वरसेवनम् ईश्वर-
७ सेवनेन भावेषु खेदः भावक्षेदेन प्रेम इतानि क्रमशो योजयत । इतानि
८ सर्वाणि यदि युष्माकम् अन्तरे तिष्ठन्ति वर्द्धन्ते च तर्ह्यस्माकं प्रभो